

Национална стратегија за развој на радиодифузната дејност

*(алт: Национална стратегија за конвергирани медиумски
аудиовизуелни платформи)*

Генерална стратешка цел (Визија):

Контекст :

Разновиден и конкурентен радиодифузен сектор кој применува нови технологии преку плуралноста на платформите во насока за креирање на платформа за размена на идеи во општеството, а со цел обезбедување слобода во изразувањето и социјална дебата и реализација на културните, информативните и едукативните потреби на разнообразното македонско општество.

Глобален контекст :

Во наредните пет години во светски рамки се очекува да се постигне огромен технолошки напредок во областа на радиодифузијата. Аналогната радиодифузија која е присутна и постои уште од појавата на радиото и телевизијата, ќе биде прекината и ќе се воведат дигиталната терестријалната радиодифузија. Радиодифузните медиуми ќе се соочат со целосно нова средина исполнета со предизвици. Воведувањето на новите технологии на пренос како што се дигиталното кабелско емитување, дигиталното хандхелд емитување, ИП-ТВ и воведувањето на дополнителни сервиси како подкастинг, вебкастинг, видео-он-деманд и сл. на глобално ниво ќе придонесат создавање на средина со висок степен на конкуренција.

Имајќи го наведено во предвид, основна цел на земјите од ЕУ е прекинување на аналогното емитување до крајот на 2015 година. Република Македонија во согласност со нејзините европски аспирации ќе мора да го почитува овој краен рок.

Домашен контекст :

Македонската радиодифузна сфера беше и сеуште е оптоварена со недоволна имплементација на законите, неразвиена економија и политичка контрола врз медиумите. Новиот Закон за радиодифузија постави институционална рамка која регулира дел од овие проблеми, но сепак неговата имплементација е на многу ниско ниво. Причината за овие основни недостатоци е во структурата на моќта во македонското општество кое во голема мера е исполитизирано. Како дополнување на горенаведеното постојат и низа други импликатори кои придонесуваат за оваа ситуација – висок степен на пиратерија, сопственичката структура на медиумите, слабото институционално капацитет за креирање политики, проблематичен и слаб јавен радиодифузен сервис.

Во таа смисла, политичката елита од двете главни политички партии, иако се декларира како поинаква, сепак не е подготвена да се откаже од политичката контрола врз регулаторите и јавниот радиодифузен сервис. Овој проблем можеби е пресуден за Македонија на патот кон дигиталната ера.

Со овој документ се лоцираат недостатоците во постојната структура на радиодифузниот сектор и истиот предвидува можни решенија, при што ги има во предвид глобалниот контекст и неизбежноста од воведување на нови технологии.

Генерални проблеми:

Поделба на столбови и нивна поврзаност:

Столб 1: Административно - правен

Стратешки цели:

Цел 1: Целосно, недискриминаторско и стабилно функционирање на постојната законска рамка во сферата на аудиовизуелните сервиси¹, вклучително и законите кои се однесуваат на пренос на овие содржини.

Образложение на проблемот: Законската рамка која ги регулира аудиовизуелните сервиси во РМ е составена од: Закон за вршење радиодифузна дејност² (ЗРД), Закон за електронски комуникации³, (ЗЕК), Закон за основање на јавно претпријатие Македонска радиодифузија⁴ и Закон за авторски и сродни права⁵. Во подготовка е Закон за сервиси со условен пристап. Оваа законска рамка е релативно нова (освен Законот за МРД и Законот за авторски и сродни права, другите закони се донесени во 2005). И двата клучни закони (ЗРД и ЗЕК) се во фаза на имплементација која треба да ги оствари целите дефинирани при нивното донесување⁶. Покрај нив, ЗРД како специфични цели ги имаше обезбедување институционална автономија на јавниот сервис и востановување ефикасен регулатор во сферата на електронските медиуми.

Во процесот на имплементација на овие закони двата старо-нови регулатори, рекомпонирани според новите закони и избрани според нови процедури, се најдоа во ситуација да решаваат проблеми напластувани со години.

Веќе етаблираните медиуми стекнаа значителна општествена моќ и влијание врз институциите на системот што доведе до парадокс – од една страна да се жртви на манирот на регулација применуван во Македонија од 1997 до 2007⁷ (состојба на вештачки искреиран плурализам без да се води сметка за одржливоста на пазарот), а од друга страна да ја користат својата моќ и да се провлекуваат неказнето за непочитувањето на одредени законски одредби, посебно оние поврзани со рекламирањето и авторските права.

Долгогодишното толерирање на дивата дистрибуција на странски ТВ канали по кабелска мрежа, без регулирани авторски права дополнително ги поткопуваше одржливоста и квалитетот на понудата на македонските медиуми.

Сопственичката структура беше и останува проблематична. Одредени делови од ЗРД кои се однесуваа на забрана на сопственост врз медиуми од страна на членови на семејства на високи партиски функционери, па дури и на претседатели на партии беа отстранети во процесот на изработка на ЗРД, а постојните ограничувања за недозволена концентрација на новински издавачки друштва и радиодифузери не се имплементираат или, пак, се третираат од чисто формален аспект.

И покрај овие проблематични точки новите закони, сепак, содржат барања за високи професионални и процедурални стандарди при нивната имплементација. Нивната целосна имплементација оди во

¹ Терминот аудиовизуелен сервис во овој документ е користен да ги опфати класичните радиодифузни програмски сервиси (ТВ и радиопрограми), како што се дефинирани во Директивата на ЕУ 89/552/ЕЗ. Имајќи предвид дека нова директива е пред донесување, која ќе оперира со терминот аудиовизуелен медиумски сервис, се одлучивме да го користиме овој термин затоа што ги опфаќа и новите дистрибутивни модели на ТВ содржини. Иако радиото не е опфатено со директивата имајќи предвид дека во РМ. радиото традиционално се третира во вакви документи како и телевизијата, овој термин за потребите на овој документ ги опфаќа и радиските програмски сервиси и програми доколку не е експлицитно наведено дека за нив важи нешто друго.

² Службен весник бр. 100/05,19/07

³ Службен весник бр. 13/05, 14/07

⁴ Службен весник бр. 6/98, 98/00,78/04

⁵ Службен весник бр. 23/05, 131/07

⁶ Дефинирани во член 2 од ЗРД и член 2 од ЗЕК

⁷ Иако ЗРД е донесен во 2005, премиот од концесии во дозволи е направен во 2007 година. Од тогаш всушност радиодифузерите можат да ги користат правата и се подложни на обврските на ЗРД.

насока на намалување на бројот на супстандардни медиуми и со тоа стабилизирање на пазарот и обезбедување квалитетна содржинска и техничка понуда на гледачот/слушателот.

Обидите за нова измена на законската регулатива од голем обем во овој момент би ги стопирале почнатите процеси и би довеле до дополнително губење чекор, посебно во процесот на аналогно/дигитален премин кој има меѓународно зададена временска рамка. Како краен резултат Македонија би доживела ново технолошко задоцнување.

Мерки и активности за постигнување на целта:

Мерка 1: Зајакнување на капацитетот на Советот за радиодифузија, особено во правниот сектор на Советот и негово репозиционирање.

Образложение: Правниот сектор на Советот за радиодифузија, кој има задача да ги процесира сите постапки кои Советот за радиодифузија, ги иницира и води пред другите органи и пред судовите и кој има задача правно да ги процесира мерките изречени од советот, е премал да одговори на сите задачи. Неговата позиција како правна служба за интерна употреба на Советот и сектор кој е директно обврзан да произведе правни дејствија против прекршителите на законот е неодржлив. Затоа, во иднина тој треба да се пополни со адекватен кадар и по образование и по број и со внатрешна систематизација да се разделат внатрешните правни работи на советот од процесните работи и изготвувањето на правилници.

Мерка 2: Заокружување на регулаторната рамка со подзаконски акти донесени од страна на Советот за радиодифузија со кои поконкретно ќе се определат процедурите при одредени постапки како што се лиценцирање, изрекување мерки, покренување прекршочни постапки, вршење мониторинг и слично.

Образложение:

Советот за радиодифузија има досега донесено неколку подзаконски акти⁸ и речиси сите освен деловникот се во функција на операционализирање или, пак, појаснување на одредени законски одредби. Засега не постојат подзаконски акти кои поставуваат процесни критериуми за разгледување на одредени дејствија на радиодифузерите. Не постојат правилници за операционализирање на мерките што ги изрекува Советот. На пример, ЗРД во член 38 вели дека се изрекува мерка временна забрана за вршење радиодифузна дејност во траење до 90 дена, законот не оди во детали да ги разработува сите можни критериуми по кои може да се изрече мерката. Ова е сериозно прашање затоа што многу лесно ќе го доведува Советот во ситуација да одлучува ад хок и од глава наместо врз основа на критериуми и процедури. Тоа, пак, лесно може да доведе до носење на арбитрерни одлуки. Понатаму, нејасни се инструментите кои советот ги користи во комуникацијата со радиодифузерите и кога тие се користат, освен правилниците и одлуките, Советот користи различен сет на документи кои имаат нејасна правна позадина или, пак, се од советодавен карактер без конкретни обврски за радиодифузерите. Ваквиот начин на комуникација создава конфузија и не произведува никакви правни дејства. Советот го користи за ослободување од “жешки компири” или, пак, кога е свесен дека мора да реагира, ама не сака да се изложува на критика или на притисок. Дополнителен проблем е што законските можности за одредени типови на лиценци кои не се наменети за терестријално емитување не се искористени затоа што не се операционализирани во правилници со постапки. И како врв на се, дури и онаму каде што постои експлицитна законска обврска за

⁸ Вклучително и обрасците и содржината на дозволата за вршење радиодифузна дејност

операционализирање на одредени постапки со правилници⁹ тоа не е направено. Место тоа, под превезот на експериментално доделување дозвола на непрофитно радио, доделена е дозвола на т.н. “студентско радио“ во постапка која е на границите на легалноста ако не и преку нив. Од ова се гледа дека работата на вакви правилници е од суштинска важност за имплементирање на законот во целост. Само на тој начин Советот може да го зачува авторитетот, да функционира во рамките на законот и да се заштити од ад хок влијанија.

Очекувани резултати:

- Зајакнување на капацитетот на органите задолжени за имплементација на законската рамка.
- Намалување на ризикот од политички интервенции во радиодифузниот сектор
- Предвидлива регулаторна рамка како основа за инвестирање и долгорочно планирање за радиодифузерите и другите актери на пазарот.
- Воспоставување јасни и недискриминаторски процедури во секторот

Цел 2: Постојан процес на хоризонтална и вертикална хармонизација на законската и регулаторната рамка со европските норми и стандарди

Образложение на проблемот:

Македонија се наоѓа во процесот на евроинтеграции со крајна цел да стане членка на Унијата, односно дел од единствениот европски пазар. Согласно на тие аспирации Македонија има преземено обврски да го усогласува своето законодавство со законодавството на ЕУ. Измените на клучната директива на ЕУ 89/552/ЕЗ (Телевизија без граници) несомнено ќе доведат до измени во домашната законска рамка. Новата директива либерализира дел од ограничувањата во рекламирањето и дозволува воведување нови типови на рекламирање. Измените на директивата пред сè се однесуваат на делот за рекламирање и телешопинг во нашиот закон за радиодифузна дејност, како и во делот на програмските барања. Либерализирањето на овие елементи значи можност за раст на пазарот.

Мерки и активности за постигнување на целта:

Мерка 1: Измени на ЗРД во насоки на новата директива.

Образложение: По донесувањето на новата директива која се наоѓа во фаза на чекање пред Европската комисија РМ ќе мора да измени делови на ЗРД на кои се однесува директивата. Процесот на ова усогласување треба да биде во согласност со целта 1 од овој столб. Тоа значи дека и процесот на измени на законот и измените треба да бидат базирани на предвидливост и стабилност на регулаторната рамка и без партиски влијанија. Во смисла на временската рамка за реализација на оваа мерка треба да се внимава да не се избрзува пред да се направи анализа на агендата за измени на законодавствата на европските држави. Имено, Македонија треба да пристапи на измените крајно конзервативно пред сè поради нестабилноста на медиумскиот пазар и културните цели.

⁹ Непрофитни медиуми

Мерка 2: Измени на подзаконските акти што се однесуваат на програмските стандарди и рекламирање

Образложение:

Новите законски измени по дефиниција ќе суспендираат дел од подзаконските акти што се на сила и тие ќе мора да се изменат за да се прилагодат на законот.

Очекувани резултати:

- Навремено прилагодување на домашното законодавство на измените во законодавството во Унијата.
- Создавање предуслови за вклучување на Македонија во единствениот европски економски систем.

Цел 3: Водење активна политика на лиценцирање одредена од потребите на публиката и можностите на медиумските провајдери и димензијата на пазарот.

Образложение на проблемот: Системот на лиценцирање на медиумите во Република Македонија беше базиран на неколку доктринарни ставови поставени од првиот Совет за радиодифузија и по потреба прилагоден на апетите на неколку крупни политички или економски центри на моќ. При лиценцирањето се водеше сметка само за обезбедување на плуралност на одредено ниво на емитување (национално и локално) без да се води сметка за економската одржливост на медиумите или, пак, за потребите на публиката. При тоа локалното ниво ги следеше административните граници на тогашните општини и формулата беше едноставна – минимум две радиостаници, минимум две телевизиски станици, доколку се работи за средина во која живеат припадници на други етнички заедници тогаш се додаваа уште по две радио и две ТВ станици на јазикот на таа заедница. Ова резултираше со претрупаност и деструкција на пазарот и произведе субјекти кои станаа подложни на политичко влијание и на пиратерија. Од друга страна новиот Закон за радиодифузија овозможува нови типови на сервиси, и по тип и по начин на дистрибуција, кои можат да задоволат специфични потреби на публиката.

Мерки и активности за постигнување на целта:

Мерка 1: - Годишна анализа на перформансите на пазарот

Образложение: Редовните годишни анализи на основните параметри на медиумскиот пазар како што се: вкупни приходи на дејноста, вкупни расходи и анализа по ставки: приходи од реклами, претплати (за дистрибуција преку електронски медиуми), продажба на продукција, сервисни услуги, телешопинг и расходи за одржување, емитување, плати, продукција и др.) ќе дадат преглед за виталноста на медиумскиот пазар и неговата компетитивност. Одржливоста на медиумскиот пазар со прифатлива профитабилност ќе мора да биде еден од клучните фактори во одредувањето на политиката на лиценцирање. Во спротивно постојната ситуација на сиромашни и зависни медиуми ќе продолжи. При вршењето на ваквите анализи треба со крајна сериозност да се земат амбициите за дополнително инвестирање во нови типови сервиси по вид или по начин на дистрибуција како релевантен показател дека потенцијалот на пазарот во одредени ниши не е до крај искористен.

Мерка 2: - Постојано следење на потребите на публиката

Образложение: Истражувања за преференците на публиката и нејзините потреби од одреден вид содржини треба да биде една од детерминантите кои би требало да влијаат врз лиценцирањето и врз видот на лиценците, особено за специјализираните сервиси и за сервисите наменети за емитување преку кабел.

Мерка 3: - Изработка на клучни принципи за лиценцирање преку кои би се воспоставиле критериумите за лиценцирање на одреден тип медиуми (плуралност на извори, специфични културни потреби, расположливост на ресурси, сила на локалните пазари, сила на националниот пазар, тип на сервиси и сл.)

Образложение: Политиката на лиценцирањето на медиумите во Република Македонија мора да се базира на некакви критериуми кои се објективни и проверливи со јасни цели од општ интерес кои треба да се постигнат преку таа политика. Претходното споменување на досегашната доктрина за обезбедување плуралност на изворите за информирање на граѓаните се покажа како еднодимензионална и во крајна линија погрешна затоа што не ги земаше предвид квалитетот на сервисот кој се нуди, потенцијалите на пазарот, начинот на финансирање и сопственоста на радиодифузните друштва кои се формираа како друштво во сопственост на едно лице. Поради занемарувањето на комплексноста на факторите кои имаат влијание во секојдневната работа на радиодифузерите, Македонија се најде во ситуација на предимензиониран и неодржлив пазар, со колабиран јавен радиодифузер, ниско ниво на инвестиции во технологијата и продукција на програма и пиратерија од разурнувачки размери. Втората доктрина дека лиценцирањето треба да биде што пошироко и дека пазарот ќе ги елиминира оние кои не можат да издржат исто така во реалноста не профункционира, напротив, пазарната неодржливост на медиумите ги вовеле, речиси без исклучок, во нелегални форми на финансирање (на пример пиратерија) или, пак, ги стави во позиција на издржувани компании од страна на големите бизниси или политички центри на моќ.

Затоа покрај другите мерки потребни се административни интервенции со јасни цели во насока на конечно воспоставување на одржливоста на македонскиот медиумски простор. Во таа насока, а имајќи предвид дека Македонија нужно се соочува со потребата на лиценцирање на програмски сервиси наменети за емитување на платформи кои не се терестријални, но и програмски сервиси кои спаѓаат во терестријално емитување, но на различно ниво (регионално), дефинирање на детерминанти на политиката на лиценцирање и постигнување консензус околу тие принципи со индустријата и актерите на пазарот е основен предуслов да не се повторат наведените грешки.

Очекувани резултати:

- Недискриминаторско лиценцирање на програмски сервиси според однапред познати критериуми
- Воведување на нови типови на дозволи и лиценцирање на сервиси наменети за емитување преку други преносни системи кои не спаѓаат во терестријално емитување
- Потполнување на празнините на одредени нивоа на емитување во терестријалниот домен (регионално ниво)
- Етаблирање на нов сектор, непрофитна радиодифузија

Цел 4: Зајакнат капацитет на судството и органите задолжени за имплементација на законот

Образложение на проблемот: Судството во РМ има релативно мало искуство со специфичните проблеми во дејноста. И Законот за авторски права и Законот за радиодифузија се специфични закони кои регулираат многу комплицирана материја. Од друга страна до сега, барем што се однесува до Законот за радиодифузија, не е вршена обука на судиите. Како посебен проблем се јавува корупцијата во судството, но и благата казнена политика која судовите ја покажуваат кон овој тип дела. Во крајна инстанца, резултатите се потфрлање во имплементацијата на овие закони.

Мерки и активности за постигнување на целта:

Мерка 1: Обука на судиите за одредбите од ЗРД и мониторинг на судските процеси.

Образложение: Претходните искуства од судските спорови кои Советот за радиодифузија ги водел пред прекршочните судови се поразителни. Имено, преку 80% од споровите или не се завршени навремено или, пак, се завршени со неповолни пресуди. Оваа ситуација крајно неповолно делува на имплементирањето на законската рамка. Овој проблем може да се реши само со едукација на судиите и мониторинг на процесите во кој би се инволвирал Републичкиот судски совет, правничките невладини организации како што е на пример “Здружение на млади правници” и меѓународниот фактор.

Очекувани резултати:

- Реални параметри за ефикасноста на судството во спроведување на ЗРД.
- Заокружување на системот за имплементација на законите.

Столб 2: Медиумска економија

Стратешки цели:

Цел 1: Создавање поволен економски амбиент за производство и емитување на аудиовизуелни дела и сервиси

Образложение на проблемот: Перформансите на македонската економија се со години на ниско ниво. Тоа се одразува на функционирањето на медиумите и директно ги загрозува нивните капацитети за продукција на квалитетна програма и на нивниот технолошки развој. Уште повеќе, пренатрупаниот медиумски пазар не го решава проблемот преку пазарни механизми заради интервенциите на одредени центри на моќ или самата држава преку т.н. социјално рекламирање преку кои се стабилизираат крвките финансиски конструкции на македонските медиуми. При тоа, цената што се плаќа е пристрасност во известувањето и ниско ниво на инвестиции во програма и во опрема. Дополнително, државата во ниту еден сегмент од работењето на медиумите не нуди економски олеснувања. Напротив, македонските медиуми се обврзани на плаќање на дополнителни даноци за набавка на програма од странство и за лиценци за странски програми¹⁰, а за сопствената продукција немаат никакви олеснувања.

Мерки и активности за постигнување на целта:

Мерка 1: - Воспоставување на радиодифузија на регионално ниво

Образложение: Големиот број субјекти кои емитуваат на локално ниво на фрагментирани муниципални пазари кои не се во состојба да поддржуваат медиуми ги ставаат тие субјекти во позиција да не можат да продуцираат гледлива програма. Како основен ограничувачки фактор за продукција на квалитетна програма се јавува ограничувањето што произлегува од малите локални пазари. Потребна е операционализација на законските одредби за регионализација што е можно побрзо за да се подигне финансиската кондиција на домашните радиодифузери за да може да се издржи конкуренцијата од странските канали. Пред сè заради опстанокот на овие радиодифузери како клучен фактор за поддршка на локалната економија и информирањето на локалните средини. Во таа насока предлагаме една можна регионална поделба на следниов начин:

1. Скопје
2. Тетово – Гостивар
3. Куманово – Крива Паланка – Кратово
4. Струмица – Радовиш-Гевгелија-Валандово- Дојран-Богданци-
5. Штип –Кочани – Делчево- Берово – Кавадарци – Неготино – Велес – Демир Капија
6. Прилеп – Битола- Демир Хисар - Крушево - Ресен
7. Охрид – Струга –Дебар –Кичево – Македонски брод

Мерка 2: - Стимулирање на продукцијата на аудиовизуелни содржини од домашни приватни и јавни фондови и од аудиовизуелните фондови на ЕУ (медиа плус, фондови за поддршка на интерактивни содржини, специјализирани претпристапни фондови за ТВ продукција на регионално ниво) и преговарање со ЕУ во ИПА претпристапните фондови да се вклучи и ТВ продукцијата особено.

Образложение: Недостигот на средства за продукција, особено за продукција на некомерцијални програми во Република Македонија веќе долго време ја држи продукцијата на ваквите содржини на ниско ниво. Затоа мора да се активира законската одредба за нарачка на продукција од страна на ЈРС. Потоа потребни се измени на законодавството за даночни олеснувања на приватните спонзори на емисии. Република Македонија, односно органите на управата треба забрзано да работат на исполнување на условите за пристап кон европските продукциски фондови и за воведување на посебна линија на претпристапните фондови со кои ќе се поддржи продукцијата.

Мерка 3: - Рекламирањето да добие статус на реинвестирана добивка и со тоа да се применуваат даночните олеснувања за реинвестирана добивка и укинување на одредбите за дополнително даночење.

Образложение: Рекламирањето во светски рамки има статус на инвестиција затоа што оди во функција на зголемување на продажбата, а преку тоа и на производството. Рекламирањето е мотор на економиите во целост, а не само на медиумите. Од друга страна Република Македонија воведува мерки за ослободување на инвестициите од даночење во функција на економски раст. Во таа

насока оваа мерка се поклопува со актуелните заложби на владата за економско зајакнување на државата. Како нужност се јавува и укинувањето на дополнителниот данок за набавка на програма и лиценци од странство кој е воспоставен како заштитна мерка од перење пари. Место дополнителното даночење државата треба да разработи механизми за контрола на токовите на парите вклучувајќи и системи на лицензирање за увоз на авторски дела и лиценци. Ваквиот пристап во суштина има уште една добра страна која е во врска со борбата против пиратеријата. Тоа би овозможило брз и лесен увид врз имателите на правата на Република Македонија (види цел 2, мерка 1)

Очекувани резултати:

- Зголемување на инвестициите во продукција на програмата

Стратешки цели:

Цел 2: Сузбивање на аудиовизуелното пиратство

Образложение на проблемот: Република Македонија има сериозни проблеми во заштита на авторските и сродни права. Овој проблем е нотифициран и од страна на ЕУ како еден од најголемите проблеми за пристапување на РМ кон Унијата. Пиратеријата се јавува во многу форми од улична продажба на дискови, преку лично симнување на содржини од интернет до воспоставување на илегални системи за дистрибуција на содржини или, пак, користење на легални дистрибутивни канали за ширење на содржини без регулирани авторски права. Секој од овие облици во значителна мерка влијае на профитабилноста на радиодифузерите, а во услови на дигитализирана економија и на исплатливоста на воведување на нов тип сервиси како што се видео на барање или типизирани радиодифузни сервиси. Во крајна линија ја прави домашната продукција крајно нерентабилна затоа што по првичното емитување дополнителната експлоатација на содржините преку продажба на носачи на видео и аудиоснимки или, пак, дистрибуција преку интернет или интернет системи, која во светски рамки достигнува и до 50% од вкупната продажба, во Македонија не е можна. Пиратеријата во Македонија има форма на организиран криминал во кој се вклучени синџири за производство на дискови, дистрибутери на содржини преку кабелски мрежи, увозници на илегални сет топ боксови со можност за кршење на кодирани сигнали и е поттикната со неисполнување на обврските на органите задолжени за сузбивање на пиратеријата. Во својата суштина пиратеријата се потпира на кибер-криминал затоа што компјутерската обработка и дистрибуција е сржта за нејзиното брзо ширење. Посебна приказна е пиратското емитување на програма на кабелските оперотари. При тоа се користат две тактики на кражба, едната е непријавување на вистинскиот број на претплатници на имателот на правата, но и на државата, односно на даночните органи (ова е т.н. Underreporting), и пакување на програми со платени права и без платени права. Ако се има предвид дека плаќањето на кабелската телевизија се врши по принципот кеш на рака, станува јасно колку голема е коруптивната моќ на овој бизнис. Приходот генериран на ваков начин е огромен и според внатрешните проценки на Центарот за развој на медиуми изнесува околу 15.000.000 евра¹¹ на годишно ниво. Од ова се гледа зошто борбата против овој вид пиратерија до сега беше неуспешен.

Штетите од ваквата пиратерија се неколкукратни, освен што се оштетува државниот буџет директно, тој се оштетува и индиректно поради падот на рекламниот пазар заради конкуренција со содржини кои се нелегални. Нормално губитоците на радиодифузерите поради оваа и ваква конкуренција се одразуваат на нивната економска моќ и влијаат на ниското ниво на продукција.

11 Економско истражување на медиумскиот пазар во Република Македонија спроведено од Центарот за развој на медиуми во јули 2006 година

Деветиричките ефекти на пиратеријата не се одразуваат само на конкурентноста на радиодифузерите туку се одговорни за невозможност во Македонија да се воспостави каква било професионална продукција на музички и аудиовизуелни дела. Во крајна инстанца, отсуството на големите продукциски компании од земјата ја изолира на културен план во светски рамки и оневозможува пласман на македонската култура и творештво на светската сцена.

И на крајот еден од најнегативните ефекти од пиратеријата е врз јазикот. Пиратски обработените филмови најчесто имаат катастрофален превод, ако воопшто е достапен на македонски, а детските содржини и цртани филмови место синхронизација имаат само титл или, пак, српско-хрватска синхронизација.

Системот за колективно остварување на авторските права е нетранспарентен и Министерството за култура и покрај неколку иницијативи за корекција на тој систем и жалбите кои ги изнесувале и радиодифузерите и авторите упорно опстојува на сегашното решение кое овозможува злоупотреби од страна на

здруженијата за колективно остварување на авторските права. Овој систем беше означен од страна на ЕУ како проблематичен¹².

Целокупниот систем за заштита на интелектуалната сопственост во РМ не функционира на прифатливо ниво. Потребно е вклучување на одредени органи како царината и полицијата и зајакнувањето на улогата на полицијата и јавното обвинителство, како и органите задолжени за инспекциски надзор.

Мерки и активности за постигнување на целта:

Мерка 1: Воспоставување на систем за следење (трекинг) на имателите на авторските права

Образложение: Еден од клучните проблеми во имплементацијата на системот за заштита на авторските права е непостоенето на трекинг систем на имателите на правата. Нашиот правен систем му остава на авторот, односно продуцентот или, пак, застапникот сам да се грижи за заштитата на авторските, односно сродните права. Со новите законски измени се предвидува пазарната инспекција да се грижи за спречувањето на продажбата на нелегалните носачи на аудио и аудиовизуелни содржини и... толку. Загубите кои Република Македонија ги трпи на годишно ниво само од неплатени даноци, а кои само во областа на кабелската дистрибуција на ТВ програми, и тоа само по основа на ДДВ, се движат меѓу 1 и 2 милиони евра годишно, и ако се додадат сите други видови пиратерија како што се продажбата на дискови, „директно до дома“ сателитски сервиси, пиратски видео он деманд на локални мрежи, сет топ боксови со хакирани картици итн., постојните мерки ги прави неадекватни. Посебен проблем е продажбата на аудиовизуелни содржини кои дистрибутерот нема права да ги продава. Вообичаено во таквата продажба е македонски поддистрибутер да презентира договори со одреден дистрибутер од соседните држави кој наводно ги има и правата за Македонија иако ги нема. Ваквиот начин на работа во суштина ја открива и позадината на пиратењето како меѓународен организиран криминал.

Системот базиран врз принципот на самозаштита на авторските права не функционира затоа што имателите на правата во своите калкулации сметаат дека инвестициите во сузбивање на

12 Извештаи на Мисијата на ЕУ во Република Македонија
- SEC (2006)1387 дел 4.7. Интелектуална сопственост
- SEC (2007)1432 дел 4.7. Интелектуална сопственост

пиратирањето на нивните права под постојните услови кои владеат во Македонија би ги надминале нивните потенцијални профити и затоа ја заобиколуваат Македонија. Кај нас ова се толкува како незаинтересираност на големите компании за малиот македонски пазар. Но, зошто тогаш се присутни во Словенија, или, пак, во Хрватска?

Затоа воспоставување на систем за трекинг на авторските права е почетна основа за почнување на борба против пиратеријата. Со тоа не само што би се имало увид во легалноста на содржините кои се нудат на нашиот пазар туку и би се спречиле финансиски малверзации кои како основа ги имаат купопродажните договори за авторски и сродни права. (види цел 1, мерка 3 од овој столб). Основата на системот би била доброволна регистрација на авторското право во одредена институција (може да биде државна, но може да биде и резултат на саморегулација на пазарот, но во секој случај ќе треба да задоволува одредени барања предвидени со закон). При тоа увозот на вака регистрираното право да биде ослободен од дополнителниот данок, а за домашните дела авторите да бидат дополнително ослободени од персоналниот или, пак, доколку е во прашање продуцентска куќа, од данокот на добивка за ист процент колку што е висината на дополнителниот данок кај увозните дела. Ваквиот систем на регистрација во голема мерка би ги олеснил проверките при преземањето на дејствија од страна на другите државни органи при борбата со пиратеријата. Таква институција може многу брзо да ги воспостави линковите со големите иматели на правата и при тоа проверката на сомнителните договори може да се изврши многу брзо и квалитетно. Ваквиот систем е користен во одредени земји во регионот кои имале слични проблеми со заштитата на авторските права, така што постојат искуства кои можат да се преземат. (види мерка 5)

Мерка 2: Третирање на пиратеријата како форма на организиран криминал со дополнително инкриминирање на одредени видови дејствија (кражба на сигнал, разбивање на заштита, увоз или производство на хардвер и софтвер кој има за цел разбивање на заштитени носачи на податоци, бесправно декодирање на сигнал и дистрибуција на таквиот сигнал до краен корисник, одржување на компјутерски системи, сервери и сервиси кои имаат исклучива намена да овозможат пристап до услуги со условен пристап) кои би се гонеле по службена должност.

Образложение: Системот на заштитата на авторските права во принцип е базиран на самозаштита од страна на имателите на правата, односно државата реагира само ако тоа од неа е особено побарано. Но, кибер криминалот и организираниот криминал спаѓаат во тешки дела против имотот, безбедноста и општествениот поредок. За да се изведе пиратска операција од големи размери во пракса е потребна инфраструктура (електронски дистрибутивен систем, компјутерски систем, продажна мрежа, добавување на содржини, технички можности, заштита, корумпирање на државни службеници, судство, адвокати итн.) во голема мерка слична на криминалните организации кои се занимаваат со класичните форми на организиран криминал (продажба на дрога, оружје, проституција, финансиски криминал и сл.). Честопати организаторите на класичниот организиран криминал се појавуваат и како организатори на нелегалната продажба на аудио, аудиовизуелни содржини и на софтвер. При тоа се користат техники и технички помагала за отстранување на евентуалната заштита на сигналот или, пак, на оригиналниот носач на содржини кои спаѓаат во т.н. кибер криминал. Ваквите дела треба да се инкриминираат и кривично да се гонат по службена должност затоа што не се работи само за повреда на авторското право туку се работи за криминал кој директно влијае врз безбедноста на компјутерските и другите електронски системи и се користи за стекнување на енормна материјална корист која потоа се користи за рушење на пазарните принципи, корупција и финансирање на тероризам, нелегална трговија со други забранети супстанции и добра и сл.

Мерка 3: Воведување систем на оперативна соработка на неделно ниво меѓу органите задолжени за имплементирање на системот за заштита на авторски права, координиран од едно лице или тело по принципот на американскиот „цар за дроги“ врз основа на акционен план за борба против пиратеријата.

Образложение: Заштита на авторските права каква што ја имаме сега е нефункционална не само од аспект на легислатива туку и од аспект на практично постапување и координација. Имено, различни институции, со различни ингеренции се одговорни за функционирање на оваа заштита: Министерство за култура (политика, изработка на закони, дозволи за колективно управување со авторски права, надзор), Пазарна инспекција (одговорна да ги отстрани нелегалните носачи од продажба), Царина (одговорна да оневозможи влез на нелегален хардвер, софтвер и носачи на содржини кои не се легални), Совет за радиодифузија (одговорен за регистрација на програмските пакети на дистрибутерите на програма преку електронски мрежи, одговорен за мониторинг на програмата на радиодифузерите), полиција (генерални овластувања за борба против криманалот вклучително компјутерскиот и организариот криминал), Јавниот обвинител, Управата за јавни приходи (собирање даноци), Дирекцијата за спречување на пари, Комисијата за заштита на конкуренцијата, Антикорупциската комисија и судството. Сите овие органи имаат надлежности кои директно или индиректно се битни за борбата против пиратеријата и имаат тажна историја за меѓусебна несоработка, од друга страна тоа беше во огромна мерка користено од страна на организираниот криминал. За да се надмине оваа ситуација владата треба да изработи тригодишен акционен план за сузбивање на пиратеријата и да ги задолжи овие органи да се координираат преку една личност која би имала оперативни овластувања да наложи одредени дејствија на секој од овие органи посебно или координацијата да ја префрли на координативно тело составено од високорангирани службеници во овие органи. Одговорноста и во двата случаја би била базирана на исполнување на акциониот план, и тоа и на ниво на институција, и на лично ниво на одговорното лице во институцијата. По исполнувањето на акциониот план потребна е повторна проценка на состојбата и доколку резултатите се задоволувачки, овие институции да се остават во некој поопуштен режим на координација. Доколку повторно има потреба, да се изработи и спроведе уште еден тригодишен акционен план.

Мерка 4: Медиумска кампања против пиратеријата

Образложение: Пиратеријата не се препознава како проблем од страна на јавноста. Таа е комплетно несвесна за штетите кои пиратеријата ги создава преку врските со организираниот криминал, уништувањето на креативните капацитети на нацијата, разурнувањето на јазикот, економските штети и корупцијата. Затоа и поддршката за поорганизирана борба против пиратеријата без претходна кампања во која би се објасниле овие штети кај јавноста може да се сфати како удар врз нивниот џеб, односно како удар врз достапноста на содржините, пред сè сфатени како ефтин сервис за масите или ефтини носачи на звук и филмови односно ефтин софтвер. Граѓаните преку кампањата треба да ги согледаат негативностите на пиратеријата за да може акциите против пиратите да наидат на јавно одобрување и да се неутрализира „просветителската„ струја¹³ на гласноговорниците на пиратеријата.

¹³ Одредени опинионмејкери неколкупати во различни медиуми истакнуваа дека пиратеријата ја спасила Македонија да не остане отсечена од современите музички, филмски и книжевни текови и дека поради тоа Македонија не треба да се бори против пиратите. Суштината на нештата е обратна, токму пиратеријата ја доведе Македонија во ситуација нејзината култура да се отсеке од светот, спречи да се развие медиумска и музичка индустрија, спречи влегување на сериозни телекомуникациски оператори во бизнисот со кабелски телевизии, го урна рекламниот колач и ја оштити државата за неколку стотици милиони евра во даноци.

Мерка 5: Трансфер на искуства од соседството за справување со проблемот.

Образложение: Република Бугарија е пример како со успешно координирана акција на државните органи од земја која на своја територија имаше неколку фабрики за производство на пиратски дискови се претвори во држава во која пиратеријата е истисната на маргините на општеството. Јужноафричката република има спроведено акции за минирање на довербата во пиратските дискови со релативно добар успех. Земјите од Западна Европа и САД имаат долгогодишна пракса во судскиот систем за решавање на овие дела и, што е уште поважно, за вештачење на пиратски материјал. Република Македонија треба да воспостави програма за континуирана размена на искуства со ваквите земји во функција на зголемување на својот капацитет за борба против пиратеријата.

Мерка 6: Измени во системот за колективно остварување на авторските права за да се оневозможат злоупотреби и за да се воспостави доверба од страна на корисниците на тој систем.

Образложение: Системот за колективното остварување на авторските права неколкупати беше оспоруван од радиодифузерите, но и од авторите како нефер, нетранспарентен, несоодветен и нефункционален. Во суштина забелешките се сведуваат на две типа: дека законската поставеност на здруженијата за колективно остварување на авторските права ги става во позиција на сила кон корисниците на авторските дела и при тоа здруженијата одбиваат да користат автоматизирани системи за пресметување на надоместокот – на пример унифициран софтвер кој би ги евидентирал делата користени од страна на корисникот и врз основа на обемот на користење да се пресмета и надоместокот за мали авторски права. И вториот тип на забелешки дека авторите не добиваат соодветни надоместоци од страна на здруженијата. Во суштина и двата типа на забелешки се сведуваат на начинот на пресметување и прибирање на надоместоците и на нивната распределба кон авторите. Едноставно кажано, и двата типа на забелешки се однесуваат на суштината на постоењето на овие здруженија. За да се реши проблемот потребно е поголемо инволвирање на органот за надзор над извршувањето на Законот за авторски и сродни права, Министерството за култура, во контролата на работата на овие здруженија и на воведување на автоматизиран систем за пресметка на надоместоците инсталиран и на корисничка страна.

Законот за авторски права упатува на тоа дека статутот и тарифникот на овие здруженија се предмет на одобрување на Министерството за култура. Тоа се покажа како недоволно за воспоставување на недискриминаторски систем за управување со малите авторски права. Министерството за култура не само што не спроведува задоволителен надзор врз работата на овие друштва туку во новите законски измени на Законот за авторски права форсира воведување на нов тип субјекти (т.н. Стопански интересни заедници)¹⁴. Значи малите авторски права се лични права и носители се авторите и токму заради тоа светска пракса е овие права да ги остваруваат здруженија на автори, а не стопански комори или здруженија на субјекти. Предлогот на измените на законот оди во насока на легитимирање на дозволата за колективно остварување на авторските права по основа на користење на фонограми дадена од страна на Министерството за култура на СИЗ „Македонска музичка индустрија“¹⁵ иако Законот за авторски права во член 162 недвосмислено пропишува дека дозвола за колективно остварување на авторските права се издава исклучиво на здружение на граѓани. Обидот да се протурка ваква законска измена не само што е спротивен на принципите на заштита на авторските права туку е и обид за прикривање на незаконски одлуки, односно прикривање на злоупотреба на службена должност со која на одреден субјект му се дава можност да стекне противправна материјална корист.

¹⁴ Стопанските интересни заедници се форми на здружување на стопански субјекти и спаѓаат во непрофитни организации кои имаат цел да ги остваруваат интересите на своите членки. Ваков тип субјект е и АПЕММ

¹⁵ Сл. Весник бр. 23/05;131/07

Министерството за култура треба да отвори сериозна истрага за процедурите под кои се доделувани дозволите за колективно остварување на авторските права и да преземе сериозни мерки кои меѓудругото би опфатиле и одземање на дозволите на здруженијата кои не ја задоволуваат функцијата за која ја добиле дозволата. Следствено, во системот за контрола на овие здруженија да се предвидат механизми на времена обновливост на дозволите на 5 или 10 години во зависност од покажаните резултати.

Мерка 7: Обука на релевантните институции за компјутерска безбедност, односно за системите за заштита на дигиталните права (Дигитал Рајт менаџмент)

Образложение: Софтверските и хардверските системи за заштита на авторските права сè повеќе добиваат на значење со достапноста на новите начини на дистрибуција на аудио и аудиовизуелни дела преку различни електронски системи. Во моментот најголемиот комерцијален сервис за дистрибуција на музички дела воспоставен од страна на американската компанија Ејпл се вика Ај тјунес и користи неколку типа компјутерски платформи (Мекинтош, ПЦ), и преносни мп3 плејери (како што е АЈ-ПОД). Сржта на сервисот е систем за управување со авторските права и по функција претставува релативно безбеден систем за дистрибуција на аудиосодржини (вклучително и радиосодржини) со условен пристап. Сè повеќе продуценти на аудиосодржини го прифаќаат системот за дистрибуирање на своите содржини пред сè заради големата корисничка база и ефикасноста на системот за заштита на авторските права. Ова е најуспешниот ДРМ систем кој е активен. За жал, од Македонија не можете да му пристапите ниту како корисник, ниту како продуцент кој сака да пласира музика. Имајќи предвид дека оваа платформа веќе станува составен дел и на аудиосистемите во автомобил и на домашните музички системи, во многу брзо време, доколку Македонија не ги постигне стандардите за компјутерска безбедност, електронска трговија и заштита на системите со условен пристап, ќе се најдеме од другата страна на дигиталниот јаз и место потенцијален пристап на нашата музика до светскиот аудиториум, нашите автори ќе бидат осудени на домашниот пазар. Штетата од аспект на промоција на македонската култура ќе биде непроценлива.

Во употреба се повеќе комбинирани хардверско-софтверски мултиплатформски модели на ДРМ и во аудиовизуелната сфера, пред сè во областа на видео он деманд. Исто така сè повеќе оператори во светот почнуваат системи на т.н. ИП-ТВ, односно дистрибуција на аудиовизуелни содржини преку интернет протокол. Во експериментална фаза се и т.н. Глобални ИП-ТВ проекти како што е „ЮОСТ“ , кој има амбиции да прерасне во глобална платформа за дистрибуција на аудиовизуелни содржини.

Како друг тип на емитување се појавуваат сајтови преку кои можат да се следат видеосодржини на видео он деманд принцип било да се од слободен тип како што е „Ју тјуб¹⁶“ или, пак, со условен пристап. Во услови на дигитализирана средина спроведувањето на законите за авторски права сè повеќе ќе имаат врска со заштитата на системите со условен пристап од хакерски упади или, пак, со разбивање на дигиталната заштита на авторските права. И едното и другото имаат третман на кибер-криминал.

Токму затоа институциите задолжени за имплементирањето на законите од оваа област треба да бидат во постојана обука за функционирањето на ДРМ системите и техниките за нивно разбивање. Во спротивно нема да може да се имплементираат законите од аудиовизуелната сфера.

16 www.youtube.com е сервис за делење на видеосодржини преку веб креирани од корисниците, но меѓу содржините се наѓаат и цели емисии кои се под копирајт. Заканата од ваквото искористување на тугите авторски права од страна на поединци кои ги презентираат на широк аудиториум доправа ќе расте.

Очекувани резултати:

- Целосно легализирање на содржините што се дистрибуираат преку операторите на електронски комуникациски мрежи
- Намалување на учеството на пиратирани содржини во продажбата на аудиовизуелни дела на 15% од вкупната продажба на крајот од третата година по донесување на акциониот план за борба против пиратеријата
- Зголемување на рекламниот колач на електронските медиуми за 50% на крајот од третата година по донесување на акциониот план за борба против пиратеријата
- Зголемување на продукцијата на музика и аудиовизуелни содржини
- Појава на нови сервиси и услуги во сферата на дистрибуцијата на аудиовизуелни содржини
- Влез на странски компании на македонскиот пазар и извоз на македонска продукција.

Цел 3: Поттикнување на нови модели на финансирање на дејноста

Образложение на проблемот: Новата директива за прекугранична телевизија на Европската Унија, имајќи ја предвид конкурентноста на европските аудиовизуелни содржини на светскиот пазар, ќе либерализира некои техники на рекламирање кои досега не беа дозволени како што се изложувањето на производи и трговски марки. Целта на оваа мерка е да овозможи дополнителни инвестиции од страна на индустријата во спонзорирањето на аудиовизуелните содржини, односно зголемување на продукциските буџети.

Вториот тип на нови модели за финансирање на дејноста е преку креирање на интерактивни сервиси кои ќе го користат стандардниот телевизиски екран за продажби на далечина или, пак, на аудиовизуелни берзи на недвижности, автомобили и сл. Ваквиот тип на интерактивен шопинг станувавозможен по дигитализирањето на корисниците, односно по создавањето на доволна база на корисници на одредена дигитална аудиовизуелна дистрибутивна платформа.

Дигиталното емитување со својата повратна врска овозможува рекламирање кон одредена целна група во време на највисоката гледаност на одредена содржина. Заради оваа можност очекуван ќе биде притисокот на компаниите кои се рекламираат за укинување на правилата за рекламирање, односно ограничувањата што се однесуваат на емитување на реклами во блокови и условите за прекин на одредени типови програма по изминувањето на одреден период.¹⁷

Следењето на навиките на гледачите од страна на терминалните уреди и системите за обработка на податоци од една страна овозможува контекстуално рекламирање, но од друга страна претставува закана за приватноста на корисникот. Контекстуалното рекламирање веќе стандардно се користи од страна на веб базираните сервиси каков што е на пример „Гугл“. Основата на овој тип рекламирање е автоматска анализа на типовите на содржини кои корисникот ги следи и пласирање на реклами во согласност со неговите претпоставени интереси. Така на пример ако содржините што ги следите се емисии за автомобили, за мода и спорт тогаш ќе добивате реклами за продавници за резервни делови, за нови автомобили, за модни списанија, за козметички препарати и за пиво. Ваквите системи многу брзо се адаптираат на тековните интереси на корисникот и нивна цел е да ја намалат

¹⁷

На пример забраната за рекламирање во вести, прекини на филмовите по 45 минути емитување и сл.

можноста за утнување на целната група, односно да ги намалаат трошоците за рекламирање врз широки популации. Накратко, дигиталните интерактивни платформи ви овозможуваат сами да го креирате изборот на програма што ќе ја гледате, но со тоа го креирате и изборот на рекламните. Од друга страна прибирањето на овие податоци претставува сериозна закана за приватноста на гледачот.

Друг дополнителен извор на приходи е ставањето на одредени програми под режим на условен пристап или цели канали под ваков режим.

Мерки и активности за постигнување на целта:

Мерка 1: Измени на ЗРД во насоки на новата директива. (види столб 1, цел2)

Образложение: (види столб 1, цел2)

Мерка 2: Отворање на програми за трансфер на знаења во областа на новите модели за финансирање на дејноста за медиумите и регулаторите.

Образложение: Македонските медиуми и телекомуникациски оператори имаат потреба од трансфер на знаења од областа на новите модели за примена, но и регулација на новите модели за финансирање на дејноста. Овој трансфер на знаење треба да се одвива на две нивоа, за медиумите преку поврзување со своите колеги од развиениот свет и организирање на студиски посети и обуки на маркетиншките одделенија во самиот медиум и за регулаторите преку ЕПРА¹⁸ и техничката помош на ЕУ.

Мерка 3: Бришење на одредбата за дополнително плаќање по корисник за надоместокот за дозвола за вршење на радиодифузна дејност за програмските сервиси што се нудат со условен пристап.¹⁹

Образложение: Повисоката цена на дозвола за програмски сервис што се нуди под условен пристап нема никакво оправдување и плус претставува непотребна ограничувачка мерка за воведување на нови сервиси и раст на индустријата.

Очекувани резултати:

- Зголемување на спонзорирањето преку либерализацијата на одредени рекламни техники
- Зголемување на опфатот на бизниси кои би биле подготвени да се рекламираат поради таргетираниот контекстуален маркетинг
- Изедначување на давачките за програмските сервиси со условен пристап со оние кои се наменети за слободен прием

Столб 3: Програмски потреби и продукција на нови содржини

¹⁸ Европска платформа на регулаторни агенции

¹⁹ Член 60 од ЗРД кој гласи – За програми што се емитуваат во кодирана форма

(со условен пристап) во надоместокот за дозволата се додава и по 5% од износот кој операторот го наплаќа по краен корисник на конкретниот програмски сервис

Стратешки цели:

Цел 1: Заштита на културниот идентитет на заедниците во РМ

Образложение на проблемот: Дигитализацијата на домаќинствата всушност претставува излез кон големото глобално дигитално село. Интернет протоколот и растот на пропусната моќ на широкопојасните мрежи, како и сè поголемото приклучување на системите за дигитален трансфер на податоци кои во позадина функционираат како дел на светската компјутерска мрежа има тенденција да го трансформира светот во глобален пазар. Со дигитализацијата која претставува технолошки скок во начинот на пренесување и примање на аудиовизуелните содржини и тенденцијата за конвергирање на засега одвоените начини на дистрибуција во една светска семрежа се појавува и опасноста од тонење на локалната култура (во случајов македонската) на дното од изборот на корисникот дури и во домашни услови. Треба да се напомене дека воспоставените традиционални принципи на продукција, постпродукција, емитување во линеарна форма на ТВ канали од општ тип се повеќе и повеќе ќе им отстапуваат место на специјализирани канали и содржини креирани од самите корисници. Интернетот денес функционира како голема лабораторија во која се кристализираат сервисите и бизнис моделите кои во иднина ќе станат составен дел од нашето секојдневие. При тоа границите на телевизијата во класична смисла се поместуваат до непрепознатливост. Никогаш до сега човештвото немало заеднички дистрибутивен систем на одредени добра или услуги, денес го има и тој сè уште е во зародиш. Оваа голема семрежа претставува фантастична можност за промоција на малите култури па дури и на поединци, но за возврат како конкуренција се појавува целиот свет. Во такви услови народите кои не се во состојба да создадат и да пласираат доволно културни производи и да ја трансформираат својата креативност во дигитален израз се соочуваат со опасност од културна доминација. Реалната закана е дека домашната продукцијата, доколку не успее да ја издржи конкуренцијата од надвор, ќе ја снема, а со тоа аудиовизуелниот домашен пазар ќе се сведе само на преведувачки и адаптациски услуги. Со еден збор, се заканува културна колонизација, диктирана од интересите на големите светски ТВ и филмски компании. Европскиот систем на заштита од ваквото сценарио инсистира на применување на европски квоти во емитувањето на аудиовизуелни дела. Меѓутоа, квотите се појавуваат како ограничувачки и вештачки фактор во одржувањето на балансот. Имено, стимулираат квантитет место квалитет на делата.

Мерки и активности за постигнување на целта:

Мерка 1: - Зголемување на нивото на продуцирана и емитувана програма на македонски јазик и на јазиците на заедниците кои живеат во Македонија, особено во јавниот сервис.

Образложение: Јавниот радиодифузен сервис е единствениот систем во Република Македонија кој теоретски е способен за продукција на содржини со висока продукциска вредност. Велиме теоретски затоа што моменталната ситуација е очајна, особено од финансиски аспект. За да може оваа мерка да се примени потребна е темелна реорганизација и стабилизирање на приходите на јавниот радиодифузер, но исто така и расчистување на неговата улога и позиција во општеството (види столб 4 – Јавен радиодифузен сервис). Како и да е, обврската за производство и емитување на програма со високи естетски, едукативни и професионални вредности е составен дел од мисијата на сите европски јавни сервиси. Важноста на македонскиот јавен радиодифузен систем во продукциска смисла произлегува и од неговата мултијазична/мултикултурна ориентација. Од друга страна, долгогодишното отсуство на продукција во ЈРС ги остави приватните радиодифузери и продукциски куќи без репер за нивната сопствена продукција. Како краен резултат во Македонија се чувствува отсуство на продукција во одредени ТВ ниши како што е играната програма, образовната програма,

документаристиката, но и замирање на музичките продукциски проекти насочени кон заштита на културното наследство на заедниците. Надополнувањето на изгубените 17 транзициски години и рестартирањето на продукциските потенцијали на МРТ, особено во некомерцијалните типови на продукција или, пак, на скапите форми на продукција како што е играната програма е императив за опстанокот на македонската култура во дигитализираното општество.

Мерка 2: -Стимулативни мерки за поттикнување на продукцијата

Цел 2: Задоволување на потребите на публиката преку овозможување пристап до комерцијални и некомерцијални аудиовизуелни содржини, сервиси и преносни платформи.

Образложение на проблемот: Македонија има плурален медиумски амбиент но само во однос на гледиштата на изворите на информации. Плуралноста во програмската понуда не е воспоставена. Една од главните пречки беше во структурата на претходниот закон за радиодифузија кој налагаше програмски концепти на радиодифузерите слични на програмскиот концепт на јавниот радиодифузер. Ова резултираше со отсуство на специјализирани тематски канали, односно со неинвентивност во програмската понуда на приватните ТВ станици. Ситуацијата се разликува кај емитувачите на радиосодржини, кај кои, особено на територијата на главниот град, се профилираа специјализирани радиостаници (спортско радио, џез радио, радио со класична музика и сл.).

Новите технологии на пренос, како што се ИП-ТВ, Подкастинг, ДВБ-Х, Вебкастинг и сл. поставуваат и барања за нов тип плуралност. Плуралност на пристапни платформи. Во таа смисла, поголемиот број од овие сервиси служат како комплементарни сервиси на основниот сервис и не би требало да подлежат на специјализирани дозволи. Меѓутоа, иако не подлежат на дополнителни дозволи, одредбите за заштита на уставниот поредок и на децата и младинците, како и одредбите за спречување на ширењето на расна, верска и национална омраза треба во целост да се протегат врз овие сервиси, а со самото тоа и екстензијата на надзорот врз овие сервиси од страна на регулаторот треба да се вгради во новите регулаторни модели (види столб 5 А/Д премин и цел 4 од овој столб).

Мерки и активности за постигнување на целта:

Мерка 1: Почетокот на лиценцирање на сервиси наменети за емитирање преку електронски комуникациски мрежи и на непрофитни радиодифузери.

Образложение: Заситувањето на програмските потреби на публиката од одредена специјализирана потреба треба да почне веднаш. Законот за радиодифузија е технички неутрален и во него не постојат пречки за одолговлекување на тој процес. Регулаторното тело треба да изработи подзаконски акти во кои ќе ги постави стандардите за овие сервиси и процедурата на нивното лиценцирање. Овие сервиси по дефиниција влегуваат во сервисите со условен пристап и не претставуваат конкуренција на постојните радиодифузери не само заради ограниченоста на пристапноста на публиката која зависи од пенетрацијата на електронските мрежи туку и бројноста на публиката која можат да ја привлечат и со тоа да излезат на рекламниот пазар.

Вториот сегмент е овозможување на формирање на непрофитни радиодифузери. Законските одредби за формирање на непрофитните радиодифузери не се операционализирани во соодветни подзаконски акти, ниту, пак, регулаторното тело има јасна политика за нивното лиценцирање. Дополнителен проблем е што без никакви консултации со актерите во непрофитниот сектор веќе е издадена лиценца за непрофитно радио на универзитетот св.“Кирил и Методиј,,. Регулаторот ќе мора

да преземе опсежни анализи и консултации за да може да дефинира политика на лиценцирање на овој тип субјекти која би ја одразила комплексноста на интересите на маргиналните групи и цивилните иницијативи во општеството.

Мерка 2: Прецизно дефинирање на комплементарните сервиси за кои не е потребна дозвола и нивно јавно промовирање.

Образложение: Новите форми на дистрибуција на аудиовизуелни содржини го менуваат начинот на производство, дистрибуција и прием на одредени содржини, но исто така овозможуваат една иста содржина да биде достапна преку повеќе видови платформи. Но, се овозможува и воведување нов тип дополнителни сервиси кои се потпираат на основниот. На пример, дел од играна серија емитувана на ТВ да се доработува во форма на фусноти или кратки епизоди достапни преку други платформи²⁰. Ова создава покомплексен пристап кон креирањето и емитувањето на програмата и ја зголемува исплатливоста на инвестициите во програма. За да се искористат можностите на овие системи треба да се направаат дефиниции на овие типови на емитување од страна на регулаторот и да се промовираат кај радиодифузерите со образложение дека регулаторот нема да ги третира како посебен сервис туку како комплементарен.

Цел 3: Продукција на интерактивни содржини базирани од аудиовизуелен карактер кои можат да се пренесуваат преку дигиталните телевизиски и радиски платформи.

Образложение на проблемот: Интерактивноста претставува една од главните придобивки на новите дистрибутивни технологии. Таа овозможува воспоставување на системи за учење на далечина, поддршка на школската програма, учење низ игра, електронска трговија, интерактивни информативни сервиси од практичен тип. Всушност, интерактивните сервиси освен новите типови на забава овозможуваат и развој на домашната економија.

Мерки и активности за постигнување на целта:

Мерка 1: Воспоставување стандарди за безбедноста на електронските комуникациски мрежи и сервиси

Образложение: Законот за електронски потпис е темел за воспоставување на заштитени форми на интерактивност. Врз него ќе се потпираат софтверските и хардверските решенија за обезбедување на заштитена интерактивност не само на компјутерските туку и на конвергираните платформи. Но, за да може да се воспостави доверба во ваквите сервиси потребна е и ревизија на кривичното законодавство во насоките кои се опишани во столб 2, цел 2, мерка 2, како и зголемување на капацитетите на полицијата, судството и обвинителството да излезат на крај со ваквиот криминал. Освен софтверската заштита, потребно е и заострување на казнената политика кон уништувачите на инфраструктурата и поставување високи барања на заштита вградени во уредите кои се приклучуваат на мрежите. Во таа смисла неопходно е активно инкорпорирање на агенцијата за заштита на лични податоци во овие процеси.

Мерка 2: Развој на интерактивни аудиовизуелни содржини наменети за учениците од страна на Министерството за образование и радиодифузерите.

²⁰ Пример: Серијата “Борбена ѕвезда – Галактика” (која во моментов се емитува на Канал 5) покрај епизодите содржи и 10-тина 7-10 минутни “Вебизоди”, кои се однесуваат на одреден момент во серијата и дополнително го разјаснуваат нејзиниот натамошен тек. Тие никогаш не биле емитувани на ТВ, но затоа биле достапни прво преку “Вебкаст”, потоа како видео он деманд преку официјалната веб-страница и на крајот заедно со веќе емитуваните епизоди како дел од „подкаст“ понудата со условен пристап или како бонус материјал на ДВД изданието.

Образложение: Министерството за образование и радиодифузерите треба да создадат база на интерактивна програма, втемелена во школската програма наменета за учениците. Ваквиот тип учење во значителна мерка ќе го подобри капацитетот и перформансите на македонскиот образовен систем. Овие содржини, кои во основа би биле мултимедијални, можат да се емитуваат во форма на интерактивна програма и во исто време да бидат оставени за повлекување од аудиовизуелни сервери на домашни терминални уреди (телевизори, компјутери, И-поди, мобилни телефони и сл). Конципирани како збир од играни делови, текстови, врзани референци, тестови, задачи и виртуелни експерименти тие ќе претставуваат една од најбитните содржини заради кои семејствата ќе инвестираат во новите технологии и со тоа ќе ја забрзаат дигитализацијата на корисничка страна. Дополнителен бенефит од оваа активност е можноста таквите содржини да се претворат и во извозен продукт.

Мерка 3: Максимална употреба на интерактивните платформи за испорачување на услуги од страна на државата кон крајните корисници.

Образложение: Интернетот како сервис за испорачување на услуги има лимитирани капацитети поради дигиталниот јаз кој постои во Македонија. Телевизијата од друга страна е многу поприемлива форма за генералната популација и отворањето на ТВ шалтери за одредени услуги преку системите за интерактивна ТВ кој ги овозможува дигиталниот пренос за дел од сервисите на локалните самоуправи или, пак, на централната власт ќе ја зголеми ефикасноста на администрацијата и ќе овозможи побрзо надминување на дигиталниот јаз

Цел 4: Ефикасни системи за заштита на деца и младинци од содржини кои можат штетно да влијаат врз нивниот развој, за спречување на ширењето на расизам и ксенофобија преку традиционалните и новите приемни платформи и заштита на приватноста.

Образложение на проблемот: Системот на заштита од штетни содржини за деца и младинци, како и процесирањето на говорот на омраза се регулирани со ЗРД²¹ и со Кривичниот законик на РМ. Во согласност со членот 71, Советот за радиодифузија има донесено „Правилник за заштита на малолетната публика од програми што можат штетно да влијаат врз нејзиниот физички, психички и морален развој“ во февруари 2007 година. Од донесувањето на тој правилник до денес единствено Македонската телевизија, и тоа само за филмската и сериската програма, го спроведува тој правилник.

Што се однесува до говорот на омразата и ксенофобијата, потребен е правилник кој ќе одреди какви содржини ќе бидат третираны од страна на Советот за радиодифузија како говор на омраза, односно повикување на расна, верска и национална нетрпеливост, во кој контекст и низ каква процедура пред советот ќе се процесираат ваквите случаи.

²¹ Член 69 Во програмите на радиодифузерите, како и во програмите што се реемитуваат преку јавните комуникациски мрежи не се дозволени програми што се насочени кон насилно уривање на уставниот поредок на Република Македонија или кон поттикнување или повикување на воена агресија или на разговорување на национална, расна, половоа или верска омраза и нетрпеливост.

Член 70 Програмите на радиодифузерите не смеат да содржат порнографија, прекумерно насилство, или други програми кои можат сериозно да го загорзат физичкиот, психичкиот и моралниот развој на децата и младите.Програмските сервисы со порнографски содржини јавните комуникациски мрежи можат да ги пренесуваат само во кодиран облик.

Член 71 Програмските содржини што можат да го загорзат физичкиот, психичкиот и моралниот развој на децата и младите а не се предвидени со членот 70 на овој закон можат да се емитуваат само во период од 24,00 до 5,00 часот.

Програмите од ставот 1 на овој член треба да бидат означени пред почетокот на нивното емитување, со акустично и визуелно предупредување за тоа дека не се препорачливи за одделни сегменти од публиката.

Начинот на категоризација, облиците на акустично и визуелно прикажување, како и временските периоди во согласност со ставот 1 на овој член во кои можат да се прикажуваат содржините што можат штетно да влијаат врз физичкиот, психичкиот и моралниот развој на децата и младите ги определува Советот за радиодифузија со задолжителни правила, во согласност со овој закон....

Радифузерите се должни да ги почитуваат правилата од ставот 3 на овој член.

Понатаму, потребно е воспоставување на функционална соработка Јавното обвинителство за кривично процесирање на ваквите случаи. Проблемот е многу чувствителен затоа што санкционирањето на овие дела е нужно за кохезијата на едно мултиетничко, постконфликтно општество какво што е македонското, а од друга страна, пак, погрешната проценка за ваквите случаи може да резултира со цензура или оневозможување на правото на граѓаните да добиваат информации.

Составен дел од овие мерки е и стриктното придржување до одредбите за јурисдикција од “Конвенцијата за прекугранична телевизија” и нивно имплементирање, како и на членот 114 од ЗРД кој поставува барања за усогласеност на програмите кои се пренесуваат преку јавните комуникациски мрежи а не потекнуваат од земјите потписнички на конвенцијата или, пак, се лиценцирани од нивните регулаторни тела со одредбите на нашиот ЗРД.

Мерки и активности за постигнување на целта:

Мерка1: Едукација на уредниците за категоризирање на програмите и воспоставување систем за евалуација на категоризацијата и имплементација на казнените одредби на законот кон радиодифузерите кои не го почитуваат законот.

Образложение: Делумно проблемот за имплементацијата на овие одредби лежи во членот 8 од Правилникот за заштита на малолетници кој обврската за категоризација на програмата ја наметнува на уредниците на програмските сервиси. Иако тоа оди во прилог на оневозможување на мешање во уредувачката политика на медиумите, сепак, Советот за радиодифузија морал во правилникот да предвиди систем за евалуација на категоризацијата на програмата и да почне процес на едукација на радиодифузерите во оваа насока, односно да се воспостави систем на корегулација. Од друга страна толерирањето на непостапувањето по правилникот од страна на радиодифузерите од февруари 2007 до денес морало да се санкционира. Затоа е потребно Советот за радиодифузија да почне да ги применува казнените мерки кон радиодифузерите за да го воспостави системот за заштита на малолетници.

Мерка 2: Прилагодување на правилникот кон автоматизирани системи за родителска контрола

Образложение: Воведувањето на новите технологии донекаде го олеснува спроведувањето на одредбите за заштита на малолетниците преку автоматизирани системи за т.н. родителска контрола²² и со тоа ги прави непотребни барањата за временските ограничувања, односно за периодите на денот во кои таквите содржини можат да бидат емитувани. Во таа насока веќе донесениот правилник ќе треба да се прилагоди кон технолошките промени, вклучувајќи го и синхронизирањето на македонскиот рејтинг систем со рејтинг системите кои се во употреба во Европската Унија и кои се вградуваат во приемната опрема од страна на произведувачите на оваа опрема.

Мерка 3: Изготвување на нов правилник за процесирање на говорот на омраза, односно за операционализирање на член 69 од ЗРД.

Образложение: Членот 69 од ЗРД забранува емитување на содржини кои предизвикуваат расна, верска и национална омраза преку програмските сервиси на радиодифузерите или, пак, преку

22 Во рамките на основниот дигитален сигнал се емитува и т.н. рејтинг, односно според нашиот правилник категорија на програмата, а приемникот (ТВ или пак сет топ бокс) го препознава сигналот и во зависност од рејтингот бара од гледачот да внесе одреден код. Доколку не го добие вистинскиот код, го оневозможува гледањето на таа содржина.

јавните комуникациски мрежи. Оваа материја е крајно осетлива затоа што легитимниот интерес кој се штити го допира правото на информирање и изразување и доколку не се применува врз база на јасни принципи, ограничувања и процедурални барања, може да премине во отворена цензура. Ограничувањата на слободата на говорот во меѓународната пракса вообичаено се поставуваат како динамичен систем на заштита на други легитимни права, а во европскиот систем на заштита на човековите права, низ јуриспруденцијата на Европскиот суд за човекови права има воспоставено т.н. трипартитен тест за оценување на оправданоста на ограничувањето на слободата на говорот. Суштината на тој тест е да се докаже нужноста за ограничување на оваа слобода од аспект на законитост, пропорционалност на мерките и неопходноста за применување на таа мерка.

Од друга страна борбата против ксенофобијата, расизмот и верската нетолеранција се долгорочни определби на членките на Советот на Европа, и следствено на тоа ваквите содржини кои ги поттикнуваат овие појави се сметаат за нелегални. Како што е тоа случај и во нашето законодавство. Значи системот за заштита на правото на изразување одамна признава дека тоа право има лимити кои се одредени со другите човекови права.

Уште еден битен елемент за третманот на овие појави низ призмата на слободата на изразување е и преседанот направен од страна на Меѓународниот трибунал за воени злосторства во Руанда, кој осуди новинар за воени злосторства заради поттикнување и разгорување на насилство врз една од етничките групи во таа земја.

И на крајот, но, сепак, најбитно од аспект на Република Македонија е мултиетничкиот карактер на општеството и постконфликтната состојба во која што се наоѓа, со постојани тензични односи меѓу заедниците.

Наведените аргументи јасно покажуваат дека операционализацијата на овој член не само што треба да спречи појава на расна, верска и национална стереотипизација кај младите генерации туку да делува и во насока на зголемување на кохезијата во општеството. Така, Република Македонија не само што ќе си ги исполни обврските што ги има кон меѓународниот систем за заштита на човековите права туку ќе обезбеди и подобрување на внатрешната општествена кохезија која е клучна за опстанокот на мирот и за безбедноста на граѓаните.

Правилникот треба да биде прецизен и и процедурално јасен.

Очекувани резултати:

- Функционален систем за заштита на малолетници
- Функционален систем за санкционирање на говорот на омразата преку радиодифузните платформи

Столб 4: Јавен радиодифузен систем (обем, вид и иднина)

Стратешки цели:

Цел 1: Трансформација на МРД во давател на универзална услуга ДВБ-Т до влегување на Република Македонија во ЕУ

Образложение на проблемот: Македонската радиодифузија во моментов е аналоген оператор за пренос на ТВ програми со специјален статус и неговата поставеност е во функција на пренесување на програмите на МРТ. Таквиот статус е неодржлив во иднина при дигитализирањето на системите за пренос во државата. При дигитализацијата како дел од т.н. Дигитална дивиденда се јавува доволно ресурс за отворање на конкуренција и при преносните услуги во радиодифузијата. Понатаму, како јавен интерес во радиодифузијата се појавуваат програмите емитувани од страна на јавниот сервис, а не системот на пренос па и од тој аспект нејзиниот повластен статус станува непотрбен, затоа МРД се третира како државна помош на МРТ, што е недозволиво според европската рамка. Од друга страна ЈРС поминува низ трауматичен период на рекомпонирање, редефинирање и трансформација карактеризиран со нестабилно финансирање и програмско лутање. Затоа Македонија мора да најде начин да го задржи овој систем на пренос во иста форма како што е до сега сè до влезот на државата во ЕУ или, пак, до стабилизирањето на финансирањето на ЈРС. А, потоа да го решава проблемот преку приватизација на МРД.

Мерки и активности за постигнување на целта:

Мерка 1: Измена на Законот за основање на јавното претпријатије македонска радиодифузија и доделување на статус на давател на универзална услуга – ДТТ со ограничено траење од 5 години .

Образложение: Едно од основните барања при поставување на телекомуникациската структура во ЕУ е одредување на давател на универзална услуга како оператор со специфични обврски за покривање на целокупното население. Во таа смисла, МРД има структура што може многу лесно и ефтино да се надогради за да одговори на тие барања и да се избегне опасноста од колапс на преносот на сигналот на МРТ. За да може да ја исполни оваа обврска на МРД со закон треба да им се даде на времено користиње еден дигитален лејер. По истекот на тие 5 години и завршување на приватизацијата МРД ќе мора да го потврди овој статус на тендер за давател на универзална услуга.

Очекувани резултати:

- Премин на системот на пренос на ЈРС од аналогно во дигитално емитување
- Сопственичка трансформација на МРД
- Воведување на принципот на давател на универзална услуга во сегментот на терестријален дигитален пренос

Цел 2: Трансформација на ЈРС (МРТ) во давател на универзална услуга.

Образложение на проблемот: Јавниот радиодифузен сервис со години се наоѓа во ситуација на хроничен недостиг на средства, лош квалитет на програмата, политичко влијание, неефикасно работење и слично. Како резултат на 15-годишниот недостиг на политичка волја за трансформација на ЈРС и политичкото влијание врз него, денес Македонија има квази јавен радиодифузен систем со силно политичко влијание кој не само што не успева да ги исполни традиционалните обврски на ЈРС туку дејствува и како дестабилизатор на пазарот на приватни медиуми. Неколкоте обиди и внатрешни и законски да го трансформираат ЈРС потфрлија. Од тој аспект потребно е преиспитување на поставеноста на ЈРС во целиот систем, и тоа и од статусна страна (јавно претпријатие или друга форма) и од програмска страна (дефинирање на функции и квалитет, како и воведување на нови типови сервиси)

Мерки и активности за постигнување на целта:

Мерка 1: Анализа на поставеноста на JPC

Образложение: Потребно е отворање на процес на целосно преиспитување на функциите и статусот на JPC на широка основа. Понатамошниот тек на интервенции во оваа сфера мора да биде во склад со резултатите на овој процес. Заради тоа процесот на преиспитување мора да биде воден надвор од МРТ, со обврски на МРТ целосно да соработува во процесот и тој да биде вклучувачки, односно сите актери во општеството да имаат можност да учествуваат во процесот. При тоа мора да се има предвид дека функциите на МРТ може да ги преземе и друг радиодифузер.

Очекувани резултати:

- Конечно редефинирање на функциите и статусот на JPC

Цел 3: (условно) Реструктурирање на МРТ по модел на уредувачки и продукциски тимови и статусно раздвојување на МР од МТВ

- Образложение на проблемот: Основните проблеми што во финансиското работење мора да ги надмине МРТ се непазарното однесување и несоодветното планирање односно целосното отсуство на анализата и предвидувањето на економските движења во државата и последиците од нив врз МРТ заради организирање на работењето на МРТ и создавањето на трошоци во рамките на реалните можности за нивно покривање. Постојниот процес на работење се базира врз основа на постојано создавање на финансиски обврски што не можат да се подмират со постојните приходи. Таквата состојба генерира нереални финансиски планови, а тие, пак од година во година генерираат загуби. Излезот од ваквата состојба бездруго е во реорганизирање на вкупниот процес на производство на програма во МРТ.

Мерка 1: Внатрешно реконструирање на процесот на производство и емитување на програма.

Начинот тоа да се направи е да се подготви план и да се донесе стратешка одлука за издвојување не на минимумот туку на значително поголем процент од средствата наменети за продукција за откуп на програма од независни продуценти.

Предлог:

1. во 2008 останува 10%

2. во 2009 процентот се крева на 50%

3. во 2010 процентот се крева на 60%

4. во 2012 процентот се крева на 70%

Ваквиот пристап кон обезбедување на телевизиските програмски содржини значи:

- намалување за истиот процент на вработените во деловите кои работат на продукција или до крајот на годинава МРТ по оваа основа треба да ја напушти 10% ангажиран кадар(вработени или хонорарно ангажирани), а во годините понатаму процент соодветен на процентот кој ќе се откупува од независни продуценти
- намалување до минимум на средствата што се вложуваат во одржување на постојните аналогни капацитети за продукција
- издвојување на средства за набавка на нова опрема и продолжување на почнатите процеси на дигитализација и компјутеризација
- рапидно кревање на квалитетот на програмата, и содржински и како комплетен аудиовизуелен производ
- приспособување на реалните финансиски и технички средства со кои се располага
- сервисирање на тековните трошоци и сервисирање на дел од заостанатите долгови

По увид во финансиските извештаи доставувани до основачот и по увид во финансиските планови на МРТ доставени оваа година до Собранието на РМ на одобрување, очигледно е дека планираниот приход варира, а приспособувањето на МРТ кон варијациите е тешко бидејќи се работи за јавно претпријатие со голем број вработени и сите мерки на прилагодување на работната сила (каде што со години се трошат најголемиот дел од средствата) на реалните можности се комплицирани. Оттаму, соочени со програмски задачи од една страна и бројот на вработени од друга, раководствата на МРТ го применувале наједноставниот модел за сообразување со реалните приходи : ангажирање на сите вработени без разлика на нивните вештини, знаење и квалитет во создавање на програмата со постојниот технички капацитет и кадар ангажиран за негово оперирање, а заштедите се правени по пат на рестрикции во инвестиционите планови, рестрикции во вложувањата во крајниот производ и откупот на авторски права. Притоа, по навика од времињата кога секои 4 години имало отпис на долгови на јавното претпријатие, се зголемувале неплатените обврски по основа на фиксни трошоци за тековно работење (електрична енергија, вода, комуналии, парно и слично), како и спрема вработените. Овој начин на обезбедување на програма дополнет со програма создадена по пат на копродукции ќе овозможи пред сè рационалност и реалност на плановите и нивната реализација.

Ваква законска обврска не постои кога е во прашање продукцијата на радиопрограми, но не постои ниту законско ограничување. Оттаму, потребно е истиот модел да се примени и во радиските

програмски сервиси. Се разбира, претходно е потребно да се утврди минимумот на програма која ќе се создава како inhouse продукција (произведено од вработени и со технички средства на МРТ) за в ниту еден момент да не дојде до застој или нарушување на балансот меѓу жанровски и содржински различните програми обврзани за јавниот сервис одреден од ЕБУ како критериум за нивните членки. Вестите и другите дневни информативни емисии се програмски содржини кои мора да бидат дел на inhouse продукцијата.

Од моделот не би требало да се отстапи ниту по стабилизирањето на финансирањето и отплатата на долговите затоа што аутсорсингот во светот станува доминантен начин за реализацијата на обврските дури и во јавниот сектор.

Столб 5: Аналогно – дигитален премин

Во однос на техничките параметри и изведувањето на дигитализацијата од аспект на управување со фреквенции, периоди на симулкаст и стандардите на емитерските технологии стратешките насоки дадени во Стратегијата за развој на радиодифузната дејност изработена од Советот за радиодифузија во основа се добри и доколку во понатамошниот текст на овој документ експлицитно не се модифицираат или не се препорачува нивно парцијално менување или појаснување со мерките предложени во овој столб, ќе се сметаат за применливи, односно мерките во овој столб треба да се прифатат како дополнување на основниот концепт изложен во тој документ.

Стратешки цели:

Цел 1: Дигитализација на 70% од домаќинствата до 2012²³

Образложение на проблемот: Република Македонија во согласност со своите определби за приклучување кон Европската Унија во суштина ја има прифатено обврската за премин од аналогно во дигитално емитување на радиодифузен сигнал. При тоа дигитализацијата треба да биде прифатена од мнозинството на корисници. Дигитализацијата на приемната страна претставува посебен проблем и се очекува дека операторите на дистрибутивни системи ќе понесат голем дел од товарот на воведување на овие технологии, односно во дистрибуцијата на терминална опрема која овозможува прием на дигитален сигнал (ДВБ-Т, ДВБ – Х, ДВБ-Ц, ИП-ТВ). Според истражувањата на Центарот за развој на медиуми, 21% од семејствата изјавиле дека не се подготвени или не можат да си дозволат инвестирање во приемна техника за дигитален сигнал, дополнителни 12% не знае дали би инвестирале во таква техника, а дури 35% изјавиле дека ќе инвестираат во нова техника само ако немаат доволно избор на канали што се емитуваат аналогно²⁴. Односно вкупно 56 % од популацијата е подготвена да го чека последниот момент за да се дигитализира или не е финансиски моќна тоа да го направи. Од друга страна, според различни истражувања бројот на приклучени семејства на кабелски дистрибутивни системи надминува 50%²⁵. Очекувано е дека овие дистрибутери ќе почнат со понуда на нови услуги во форма на нови пакети кои ќе користат

²³ Под дигитализирано домаќинство ќе се смета само она кое е технички способно да прими ДВБ-Т сигнал, без оглед дали тоа е негов примарен начин на прием на аудиовизуелните сервиси. (види столб 5 цел 2).

²⁴ Теренско истражување за техничкиот потенцијал на публиката спроведено од страна на СММРИ по нарачка на Центарот за развој на медиуми во октомври 2005 година.

²⁵ Ibid

нови дигитални технологии, но по принцип на дополнителна услуга. Односно пристапот ќе им биде цедење на постојните корисници од побогатиот сегмент. Нивната целна група според тој модел се сведува на оние кои се подготвени да ги користат новите услуги и кои можат финансиски да си ги дозволат. Според веќе цитираното истражување, тој процент изнесува 31% од вкупната популација од кои 6% инсистираат барем еден домашен програмски сервис да биде дигитален, а дополнителни 15% барем 2-5 домашни програмски сервиси да бидат домашни. Ова покажува дека масовната дигитализација на населението нема да биде финансиски исплатлива за операторите, барем не во првите неколку години.

Освен овие податоци, системот на цедење на богатите корисници е масовно применуван од страна на операторите на телекомуникациски услуги во Република Македонија. Моделот е едноставен, оние што се приклучуваат на почетокот ја плаќаат највисоката цена затоа што во неа е вкalkулирана изградбата и надградбата на мрежите кои потоа масовно се користат. Циклусите на овој модел на финансирање на новите услуги обично се меѓу 5 и 10 години. Односно толку е потребно од воведување на услугата на пазарот до нејзиното масовно користење.

Имајќи ги предвид роковите за дигитализација, потпирањето на дигитализацијата на домаќинствата на операторите може да претставува сериозна стратешка грешка која ќе ја загрози дигитализацијата.

Исто така при доделување на фреквенции на ДВБ-Т оператори мора да се има јасна обврска за емитување по принципот на слободен етер²⁶ програмските сервиси кои се лиценцирани за таков тип на терестријално емитување, без обврски од страна на корисникот за плаќање на какви било надоместоци, претплати или приклучни такси.

Мерки и активности за постигнување на целта:

Мерка 1: Национална медиумска и едукативна кампања за дигитализација на населението

Образложение: Медиумската едукативна кампања што би ги објаснила разликите меѓу аналогното и дигиталното емитување, стапиците при изборот на терминална опрема, можностите на новите сервиси и другите клучни елементи на процесот на дигитализација се покажала како еден од клучните генератори на интересот на населението за замена на постојната аналогна во дигитална опрема²⁷

Мерка 2: Стимулирање на донации и донирање на терминална опрема на загрозени целни групи преку системите за социјална заштита и НВО кои работат со овие групи

Образложение: Одредени социјално загрозени групи се во постојан контакт со организации од хуманитарен карактер. Овие организации би се искористиле како дистрибутери на терминална опрема за ДВБ-Т која би била донирана или ставена на располагање од страна на операторите или производителите на ваков тип опрема во рамките на исполнувањето на активностите под мерка 3 од овој столб. За да се спречи злоупотребата на ваквиот пристап потребно е инволвирање на овие субјекти и на Министерството за труд и социјална политика за да се одредат критериумите по кои некое семејство ќе може да смета на овој тип помош.

26 Free to air

27 За пристапот во таа кампања постојат исклучително добри искуства во европските земји, а еден од можните, сеопфатни концепти е опишан во документот "Berlin goes digital – the switchover of terrestrial television from analogue to digital transmission in Berlin-Brandenburg" во делот

Мерка 3: Кампања за спречување на дигиталниот јаз – социјална одговорност на операторите

Образложение: Операторите, производителите на опрема и медиум сервис провајдерите треба да се инволвираат во акција која ќе инсистира на социјална одговорност на бизнис заедницата. Ваквиот пристап им овозможува подобрување на нивниот имиџ, а како краен ефект ја има помошта кон социјално загрозените семејства на кои им се заканува дигитално исклучување²⁸. Инволвираните страни би се повикале да донираат или да стават на располагање опрема со голем попуст (платена од социјалните фондови на државата или локалните самоуправи) за дистрибуција преку мерката 2.²⁹

Мерка 4: Стимулирање на купување на дигитална терминална опрема преку поврат на персонален данок или делумно ослободување од радиодифузна такса или преку даночни ослободувања на операторите во висина на цената на инсталираниот приемник.

Образложение: Иако европските норми за државна помош оневозможуваат директно мешање на државата преку субвенции во телекомуникациските и медиумските пазари, Република Македонија има легитимно право до нејзиниот прием во ЕУ да го поттикне процесот на А/Д премин преку вакви мерки за да може да го достигне нивото што е потребно за влез во Унијата.

Очекувани резултати:

- Дигитализација на 70% од домаќинствата до 2012
- Воведување на нови типови на аудиовизуелни сервиси со постојана и исплатлива база на корисници
- Воведување на нови типови телекомуникациски сервиси што како платформа користат сет топ боксови
- Спречување на појавата на дигитален јаз во сферата на аудиовизуелните сервиси

Цел 2: Стандардизација на приемната терминална опрема во насока на воведување на уреди на пазарот кои се во состојба да користат повеќе дистрибутивни платформи.

Образложение на проблемот: Терминалната опрема која ќе се користи за прием на дигитален аудиовизуелен сигнал мора да биде одобрена од регулаторното тело за електронски комуникации, и тоа од низа причини: почнувајќи од нејзината прилагоденост кон националниот план за поделба на фреквенции, па до нејзината можност за неовластено пристапување кон заштитените содржини со условен пристап. Во таа смисла Македонија како потписник на Конвенцијата за борба против кибер криминалот има обврска да спречи увоз и користење на опрема која е наменета за неовластено пристапување до заштитените содржини.

Мерки и активности за постигнување на целта:

Мерка 1: Поставување на минимални технички стандарди и барања за терминална опрема и создавање систем за контрола на влез на македонскиот пазар на оваа опрема.

Образложение: Агенцијата за електронски комуникации со ЗЕК е задолжена да воспостави систем

²⁸ Е-инклузијата е еден од столбовите на европската политика во електронските комуникации – Е-2010, како и на Националната стратегија за развој на информатичко – комуникациските технологии изработена од Министерството за транспорт и врски.

²⁹ Пристап користен во „Berlin goes digital“

на одобренија за користење на терминална опрема и да ги донесува техничките стандарди за терминалната опрема во сите области на електронските комуникации вклучително и дигиталната телевизија.

Во моментот на пишувањето на овој документ Република Македонија е во фаза на донесување на закон за заштита на условниот пристап кон аудиовизуелните содржини.

Македонија исто така е во фаза на подготовка на измени на уште некои делови од законодавството што имаат допирни точки со проблемот, затоа тие измени треба да се насочат во формирање на систем базиран на системот на одобренија кој ќе спречи увоз, дистрибуција и продажба на уреди кои не се соодветни со техничката регулација на АЕК или, пак, претставуваат направи со исклучива намена за неовластено пристапување до системите со условен пристап.

Мерка 2: Воведување на систем на независни препораки на терминална опрема за крајниот корисник што може да врши прием на ДВБ-Т сигнал без оглед на нејзината примарна намена од страна на дистрибутерот.

Образложение: Индустијата (медиумите, операторите, продуцентите) треба да воспостави систем за независни препораки на опрема која поддржува ДВБ-Т, ДВБ-Х, ДВБ-Ц сигнал како водич за потенцијалните купувачи на терминална опрема.³⁰

Очекувани резултати:

- Понуда на квалитетни терминални уреди
- Стандардизација на преносните и приемните системи
- Продолжување на концептот на free to air ТВ и радио програмски сервиси

Цел 3: Изработка на нов регулаторен модел за недискриминаторски и безбеден пристап кон комуникациските мрежи од страна на сервис провајдерите и корисниците.

Образложение на проблемот: Новите платформи поради нивната конвергентна природа бараат нов пристап во регулацијата, имено преку една иста мрежа можат да се пренесуваат класични ТВ и радиосервиси, телефонија, интернет и слично, за кои традиционално постојат веќе воспоставени механизми на регулација, но и сервиси за кои таа не постои во моментот, какви што се видео он деманд, аудио он деманд, сервисни информации (редови на летање, состојба на патишта и сл.), електронски програмски водичи, интерактивни социјални мрежи, електронска трговија, учење на далечина и слични интерактивни содржини. Од друга страна поради својата телекомуникациска природа и можноста за пренос на мноштво сервиси кои немаат допирни точки со класичното аудиовизуелно емитување се јавува проблем со постојните модели на регулација кои можат да претставуваат пречка за воведување на нови телекомуникациски и аудиовизуелни сервиси. Вториот проблем се јавува со недостигот на регулативни механизми со кои би се обезбедила пристапност кон мрежите под фер и еднакви услови за сите играчи на пазарот, но достапноста на услугите до граѓаните кои живеат во региони со недоволна инфраструктура за пренос на сигнал или, пак, во подрачја со ниска концентрација на население, односно во подрачја кои не се интересни за комерцијално инвестирање од страна на телекомуникациските оператори. Овој тип на регулаторни бариери доколку не се реши на задоволителен и ефикасен начин ќе го оневозможи воведувањето на новите сервиси и со тоа во значителна мера ќе влијае на растот на македонската економија.

30

Пример: Уред со ДВБ-Т можност, препорачано од АПЕММ

Мерки и активности за постигнување на целта:

Мерка 1: Анализа на поставеноста, ингеренциите и овластувањата на постојните регулатори од областа на телекомуникациите, радиодифузијата и заштита на конкуренцијата од аспект на надминување на бариерите за воведување на нови сервиси и раст на постојните.

Образложение: Постојниот регулаторен модел се базира на два закона кои се технички неутрални и кои воспоставуваат системи на регулација кои се во линија со регулаторните модели во Европа. Проблемот е што на европско ниво во тек е дискусија за измена на регулативниот пристап и во таа смисла во изработка е сет од директиви, но на располагање се и многу документи кои ги третираат овие предизвици од различни аспекти³¹. Анализата треба да води кон документ кој јасно ќе ги одреди предностите и слабостите на постајната регулаторна рамка во однос на технологиите кои треба да се воведат и да даде препораки за понатамошните активности во изградбата на регулаторната рамка.

Мерка 2: Во зависност од резултатите на анализата да се пристапи на измена на законската и регулаторната рамка во насока на отстранување на регулаторните бариери.

Образложение: Регулацијата треба да биде доволна, ефикасна, базирана на принципите на пазарната економија и во насока на овозможување на отворање на нови комплементарни сервиси со минимални административни барања. Без прејудиирање на резултатите на анализата, Република Македонија нужно ќе се соочи со дискусијата за спојување на регулаторните тела, но крајната одлука треба да се базира врз мислењата на постојните регулатори, телекомуникациските оператори, радиодифузните медиуми, културолошките импликации, ефикасноста на поврзувањето и анализата од мерка 2 од оваа цел.

Очекувани резултати:

- Недискриминаторски, неполитизиран регулаторен модел во функција на растот на сервиси и платформи достапни на македонскиот пазар.

Завршно резиме:

Имплементирањето на предвидените мерки во пракса би значело храбар исчекор напред. Нешто што радиодифузната индустрија одамна го очекува од државата. Некои од мерките ќе мораат да се применат без оглед на внатрешните отпори едноставно заради тоа што се дел од евроинтегративниот процес. Како и да е, спроведувањето на овие стратешки насоки бара политичка решеност, флексибилност, односно адаптивност во извршувањето, но и цврсто опстојување на потцртаните правци. Во некои делови се предложени радикални решенија (делот за јавниот радиодифузен сервис) затоа што времето за колебање и експерименти е одамна истечено и алтернативата на радикалните мерки е смрт на тој сектор. Деловите што се однесуваат на надзорот врз авторските права се поставени широко и сеопфатно за да може да му се пријде на проблемот како на проблем на организиран криминал. Останатите делови се насочени кон зголемување на конкурентноста на македонската продукција на глобалниот пазар, но и кон подобрување на сервисот кој го добиваат граѓаните и кон активирање на креативните потенцијали на нацијата. Во суштина, оваа стратегија ја поставува аудио и аудиовизуелната продукција како центар на културната политика на земјата токму заради природата на новите начини на дистрибуција на овие содржини.

³¹ Еден од најсеопфатните документи кој ги опишува предизвиците на дигиталниот пренос е COM(97)623 Green paper on the convergence of the telecommunications, media and informational technology sectors, and the implications for the regulation изработен од Европската комисија.

Користени материјали: При подготовката на овој документ се користени подготвителни истражувања за потребите на публиката изработени од Институтот за политички и правни истражувања, за техничко-технолошките капацитети на публиката, радиодифузерите и операторите изработени од агенцијата „Стратеџик Маркетинг“ и истражување за економските перформанси на радиодифузниот пазар со проекција за негово движење изработено од група експерти под водство на Центарот за развој на медиуми.

Благодарници: Центарот за развој на медиуми им се заблагодарува на: ФИООМ – Македонија, Шведски хелсиншки комитет, Норвешка народна помош – НПА и ОБСЕ без чија финансиска помош овој документ немаше да биде реализиран.

Својство на овој документ: Овој документ е замислен како комплементарен и сеопфатен прилог кон изградбата на националната стратегија за развој на радиодифузијата, изработен од страна на Советот за радиодифузија. Во исто време иако тој нема амбиции да ја замени во целост Стратегијата изработена од Советот за радиодифузија, сепак, има за цел да потполни празнини во тој документ, особено во делот за излегување на крај со аудиовизуелното пиратство, јавниот радиодифузен сектор и аналогно дигиталниот премин. Центарот за развој на медиуми сметаше дека нема потреба да навлегува во поширока експликација на историјатот на радиодифузната дејност во РМ, ниту, пак, да навлегува во екстензивно опишување на постојниот контекст. Сметаме дека документот изработен од страна на Советот за радиодифузија во доволно обемна и квалитетна мерка ги исполнува овие задачи. Сепак, овој документ содржи алтернативни приоди кон некои проблеми што документот на советот или ги пренебрегнува или не дава доволно квалитетни солучии. Впрочем, тоа е и една од мисиите на ЦРМ – да понуди алтернативни политики.

Овој документ во многу мала мерка се занимава со техничките аспекти на дигитализацијата и со стратешкиот приод во нејзиното техничко изведување. Сметаме дека документот изработен од Советот за радиодифузија повторно исцрпно и на правилен начин го решава овој проблем. Сепак, дигиталниот премин е сржта низ овој документ и тој провејува низ сите 5 столба. При тоа ЦРМ се фокусираше на битните предизвици кои тој процес ги носи од аспект на градење на политики, модели на негова економска и пазарна одржливост и регулаторните предизвици кои тој процес ги носи, а во суштина претставуваат клучни елементи од културен и информативен аспект.

При изработката на овој документ се служевме со едноставна матрица во која претходно ги поделивме областите на интервенција, односно столбовите, и во рамките на тие столбови поставивме одредени цели. За постигнување на целите предвидовме одредени акции и секоја од нив е објаснето како да се изведе и кои се очекуваните резултати. Се трудевме да бидеме што е можно поконкретни и да ги поставиме работите по принципот: проблем – решение. Сметавме дека така структурираниот документ ќе биде полесен за имплементација. Иако стратегијата е модуларна и нејзините столбови можат да се имплементираат независно еден од друг, сепак, би сакале да напоменеме дека наша препорака е примена на документот во целост.

Овој документ и решенијата кои ги нуди ЦРМ смета дека се во јавна сопственост и можат да се применат директно без никакви обврски кон изготвувачот на документот и тоа како во форма на дополнување на постоечки документи (со цитирање на изворникот) така и во пракса.

Содржина

Генерална стратешка цел (Визија).....	5
Контекст:.....	5
Глобален контекст.....	5
Домашен контекст:	5
Генерални проблеми:	6
Поделба на столбови и нивна поврзаност	6
Столб1: Административно – правен	6
Стратешки цели:	6
Цел 1: Целосно, недискриминаторско и стабилно функционирање на постојната законска рамка во сферата на аудиовизуелните сервиси вклучително и законите кои се однесуваат на пренос на овие содржини	6
Мерки и активности за постигнување на целта:	7
Мерка 1: Зајакнување на капацитетот на Советот за радиодифузија, особено во правниот сектор на Советот и негово репозиционирање	7
Мерка 2: Заокружување на регулаторната рамка со подзаконски акти донесени од страна на Советот за радиодифузија со кои поконкретно ќе се определат процедурите при одредени постапки како што се лиценцирање, изрекување мерки, покренување прекршочни постапки, вршење мониторинг и слично.....	7
Цел 2: Постојан процес на хоризонтална и вертикална хармонизација на законската и регулаторната рамка со европските норми и стандарди.....	8
Мерки и активности за постигнување на целта	8
Мерка 1: Измени на ЗРД во насоки на новата директива	8
Мерка 2: Измени на подзаконските акти што се однесуваат на програмските стандард и рекламирање.....	9
Цел 3: Водење активна политика на лиценцирање одредена од потребите на публиката и можностите на медиумските провајдери и димензијата на пазарот	9
Мерки и активности за постигнување на целта	9
Мерка 1: - Годишна анализа на перформансите на пазарот.....	9

Мерка 2: - Постојано следење на потребите на публиката.....	10
Мерка 3: - Изработка на клучни принципи за лиценцирање преку кои би се воспоставиле критериумите за лиценцирање на одреден тип медиуми (плуралност на извори, специфични културни потреби, расположливост на ресурси, сила на локалните пазари, сила на националниот пазар, тип на сервиси и сл.....	10
Цел 4: Зајакнат капацитет на судството и органите задолжени за имплементација на законот.....	11
Мерки и активности за постигнување на целта	11
Мерка 1: Обука на судиите за одредбите од ЗРД и мониторинг на судските процеси	11
Столб 2: Медиумска економија.....	11
Стратешки цели:	11
Цел 1: Создавање поволен економски амбиент за производство и емитување на аудиовизуелни дела и сервиси.....	11
Мерки и активности за постигнување на целта	12
Мерка 1: - Воспоставување на радиодифузија на регионално ниво.....	12
Мерка 2: - Стимулирање на продукцијата на аудиовизуелни содржини од домашни приватни и јавни фондови и од аудиовизуелните фондови на ЕУ (медиа плус, фондови за поддршка на интерактивни содржини, специјализирани претпристапни фондови за ТВ продукција на регионално ниво) и преговарање со ЕУ во ИПА претпристапните фондови да се вклучи и ТВ продукцијата особено	12
Мерка 3: - Рекламирањето да добие статус на реинвестирана добивка и со тоа да се применуваат даночните олеснувања за реинвестирана добивка и укинување на одредбите за дополнително даночење	12
Стратешки цели:	13
Цел 2: Сузбивање на аудиовизуелното пиратство	13
Мерки и активности за постигнување на целта	14
Мерка 1: Воспоставување на систем за следење (трекинг) на имателите на авторските права	14
Мерка 2: Третирање на пиратеријата како форма на организиран криминал со дополнително инкриминирање на одредени видови дејствија (кражба на сигнал, разбивање на заштита, увоз или производство на хардвер и софтвер кој има за цел разбивање на заштитени носачи на податоци, бесправно декодирање на сигнал и дистрибуција на таквиот сигнал до краен корисник, одржување на компјутерски системи, сервери и сервиси кои имаат	

исклучива намена да овозможат пристап до услуги со условен пристап) кои би се гонеле по службена должност	15
Мерка 3: Воведување систем на оперативна соработка на неделно ниво меѓу органите задолжени за имплементирање на системот за заштита на авторски права, координиран од едно лице или тело по принципот на американскиот „цар за дроги“ врз основа на акционен план за борба против пиратеријата	16
Мерка 4: Медиумска кампања против пиратеријата.	16
Мерка 5: Трансфер на искуства од соседството за справување со проблемот.....	17
Мерка 6: Измени во системот за колективно остварување на авторските права за да се оневозможат злоупотреби и за да се воспостави доверба од страна на корисниците на тој систем	17
Мерка 7: Обука на релевантните институции за компјутерска безбедност, односно за системите за заштита на дигиталните права (Дигитал Рајт менаџмент	18
Цел 3: Поттикнување на нови модели на финансирање на дејноста.....	19
Мерки и активности за постигнување на целта	20
Мерка 1: Измени на ЗРД во насоки на новата директива (види столб 1, цел 2)	20
Мерка 2: Отворање на програми за трансфер на знаења во областа на новите модели за финансирање на дејноста за медиумите и регулаторите	20
Мерка 3: Бришење на одредбата за дополнително плаќање по корисник за надоместокот за дозвола за вршење на радиодифузна дејност за програмските сервиси што се нудат со условен пристап	20
Столб 3: Програмски потреби и продукција на нови содржини	20
Стратешки цели.....	21
Цел 1: Заштита на културниот идентитет на заедниците во РМ	21
Мерки и активности за постигнување на целта	21
Мерка 1: - Зголемување на нивото на продуцирана и емитувана програма на македонски јазик и на јазиците на заедниците кои живеат во Македонија, особено во јавниот сервис.....	21
Мерка 2: -Стимулативни мерки за поттикнување на продукцијата	22
Цел 2: Задоволување на потребите на публиката преку овозможување пристап до комерцијални и некомерцијални аудиовизуелни содржини, сервиси и преносни платформи..	22
Мерки и активности за постигнување на целта	22

Мерка 1: Почетокот на лицензирање на сервиси наменети за емитување преку електронски комуникациски мрежи и на непрофитни радиодифузери.....	22
Мерка 2: Прецизно дефинирање на комплементарните сервиси за кои не е потребна дозвола и нивно јавно промовирање.....	23
Цел 3: Продукција на интерактивни содржини базирани од аудиовизуелен карактер кои можат да се пренесуваат преку дигиталните телевизиски и радиски платформи	23
Мерки и активности за постигнување на целта	23
Мерка 1: Воспоставување стандарди за безбедноста на електронските комуникациски мрежи и сервиси	23
Мерка 2: Развој на интерактивни аудиовизуелни содржини наменети за учениците од страна на Министерството за образование и радиодифузерите	23
Мерка 3: Максимална употреба на интерактивните платформи за испорачување на услуги од страна на државата кон крајните корисници	24
Цел 4: Ефикасни системи за заштита на деца и младинци од содржини кои можат штетно да влијаат врз нивниот развој, за спречување на ширењето на расизам и ксенофобија преку традиционалните и новите приемни платформи и заштита на приватноста.....	24
Мерки и активности за постигнување на целта	25
Мерка1: Едукација на уредниците за категоризирање на програмите и воспоставување систем за евалуација на категоризацијата и имплементација на казнените одредби на законот кон радиодифузерите кои не го почитуваат законот	25
Мерка 2: Прилагодување на правилникот кон автоматизираните системи за родителска контрола	25
Мерка 3: Изготвување на нов правилник за процесирање на говорот на омраза, односно за операционализирање на член 69 од ЗРД.....	25
Столб 4: Јавен радиодифузен систем (обем, вид и иднина).....	26
Стратешки цели.....	26
Цел 1: Трансформација на МРД во давател на универзална услуга ДВБ-Т до влегување на Република Македонија во ЕУ.....	26
Мерки и активности за постигнување на целта	27
Мерка 1: Измена на Законот за основање на јавното претпријатије македонска радиодифузија и доделување на статус на давател на универзална услуга – ДТТ со ограничено траење од 5 години	27
Цел 2: Трансформација на JPC (MPT) во давател на универзална услуга.....	27

Мерки и активности за постигнување на целта	28
Мерка 1: Анализа на поставеноста на JPC	28
Цел 3: (условно) Реструктурирање на МРТ по модел на уредувачки и продукциски тимови и статусно раздвојување на МР од МТВ	28
Мерка 1: Внатрешно реконструирање на процесот на производство и емитување на програма.....	28
Столб 5: Аналогно – дигитален премин	30
Стратешки цели.....	30
Цел 1: Дигитализација на 70% од домаќинствата до 2012.....	30
Мерки и активности за постигнување на целта	31
Мерка 1: Национална медиумска и едукативна кампања за дигитализација на населението ...	31
Мерка 2: Стимулирање на донации и донирање на терминална опрема на загрозени целни групи преку системите за социјална заштита и НВО кои работат со овие групи	31
Мерка 3: Кампања за спречување на дигиталниот јаз – социјална одговорност на операторите	32
Мерка 4: Стимулирање на купување на дигитална терминална опрема преку поврат на персонален данок или делумно ослободување од радиодифузна такса или преку даночни ослободувања на операторите во висина на цената на инсталираниот приемник	32
Цел 2: Стандардизација на приемната терминална опрема во насока на воведување на уреди на пазарот кои се во состојба да користат повеќе дистрибутивни платформи.....	32
Мерки и активности за постигнување на целта	32
Мерка 1: Поставување на минимални технички стандарди и барања за терминална опрема и создавање систем за контрола на влез на македонскиот пазар на оваа опрема	32
Мерка 2: Воведување на систем на независни препораки на терминална опрема за крајниот корисник што може да врши прием на ДВБ-Т сигнал без оглед на нејзината примарна намена од страна на дистрибутерот	33
Цел 3: Изработка на нов регулаторен модел за недискриминаторски и безбеден пристап кон комуникациските мрежи од страна на сервис провајдерите и корисниците.....	33
Мерки и активности за постигнување на целта	34
Мерка 1: Анализа на поставеноста, ингеренциите и овластувањата на постојните регулатори од областа на телекомуникациите, радиодифузијата и заштита на конкуренцијата од аспект на надминување на бариерите за воведување на нови сервиси и раст на постојните.....	34

Мерка 2: Во зависност од резултатите на анализата да се пристапи на измена на законската и регулаторната рамка во насока на отстранување на регулаторните бариери.....	34
Завршно резиме	34
Користени материјали.....	35
Благодарници	35
Својство на документот.....	35